

EKOSKOLU METODISKAIS DABAS IZGLĪTĪBAS MATERIĀLS PIRMSSKOLAI

Vides izglītības fonds Latvijā darbojas, lai ar vides izglītības palīdzību veicinātu ilgtspējīgu attīstību. Mēs esam daļa no starptautiskās sabiedriskās organizācijas FEE International (Foundation for Environmental Education), kas ir vadošā vides izglītības un neatkarīgās ekosertifikācijas organizācija pasaulē un ANO partnere vides izglītībā.

Ekoskolu programma ir pasaulē populārākā vides izglītības iniciatīva bērniem un jauniešiem. Ekoskolas programmas pamatā ir iedvesmojoša un iesaistoša vietējā rīcība un pozitīvu pārmaiņu veicināšana skolu vidē un sabiedrībā.

Izdevējs:

VIDES IZGLĪTĪBAS FONDS
Lapu ielā 17, Rīgā, LV 1002
Tālr.: 67225112
E-pasts: Ekoskolas@videsfonds.lv
www.videsfonds.lv

Materiālu veidoja:

Ieva Mangule un Vides izglītības fonds

Dizains un makets:

Inga Rušmane

Latvijas
vides
aizsardzības
fonds

Materiāls izdots ar Mežu attīstības fonda finansiālu atbalstu.

Ekoskolu programmas darbību atbalsta Latvijas Vides aizsardzības fonda projekta "FEE International programmu īstenošana Latvijā 2019. gadā" ietvaros.

SATURS

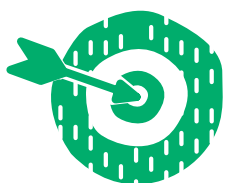
- 4 IEVADS
- 5 MĀCĪBAS DABĀ, PAR DABU UN DABAI EKOSKOLĀ
- 7 SOLI PA SOLIM LĪDZ BRĪVDABAS PEDAGOĢIJAS IDEJU ĪSTENOŠANAI
- 11 EKOSKOLU 7 SOĻI
- 12 ĶERAMIES PIE DARBA!
- 12 1. solis - EKOPADOMES IZVEIDE
- 13 2. solis - VIDES NOVĒRTĒJUMS
- 19 3. solis - RĪCĪBAS PLĀNS
- 26 4. solis - PĀRRAUDZĪBA UN IZVĒRTĒŠANA
- 29 5. solis - SAIKNE AR MĀCĪBU SATURU
- 35 6. solis - VISAS SKOLAS UN SABIEDRĪBAS IESAISTE
- 37 7. solis - VIDES KODEKSS
- 39 NOBEIGUMS
- 40 RESURSI
- 41 IZMANTOTIE AVOTI

“Cik te viss bija nedzīvs! Itin viss, no kā istaba sastāvēja, bija nedzīvs (..) Un viņam ienāca prātā: nav brīnums, ka tad var saslimt. Zaudēt saprašanu var. “Varbūt arī tāpēc Cilvēks vairs nesaprot mūsu valodu,” iedomājās Zvirbulēns.”

(Viks, “Sarežģītais Zvirbulēns”)

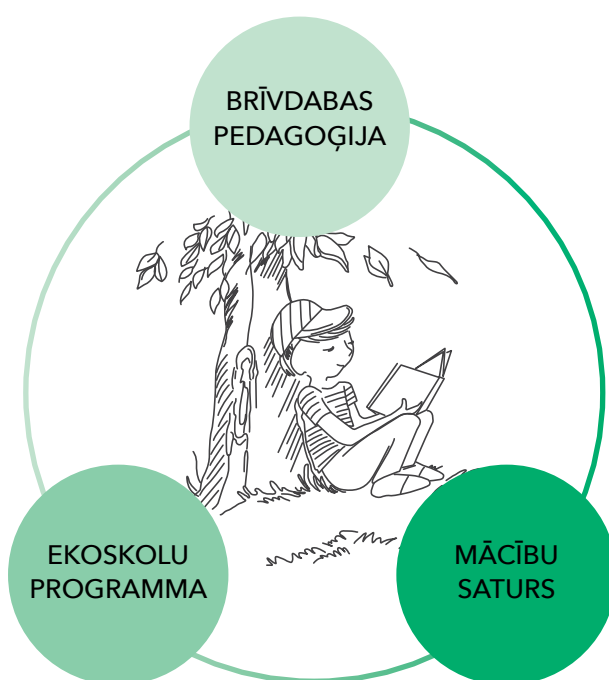
Cilvēka bērns pēta, dara, kļūdās un mācās. Viņš alkst pēc sapratnes ar Zvirbulēnu. Kā gan vislabāk mācīties par dabu, ja ne baudot tās klātbūtni, esot tajā, to saredzot, sataustot, sagrašojot, saostot un sadzirdot. Tieša pieredze sniedz emocionālu papildījumu, esot dabā var norūdīt veselību, pilnveidot sevi fiziski. Un ne tikai. Esot dabā, ir iespēja saskatīt dabas un sabiedrības dzīves kopsakarības, izprast problēmas, kas rodas paša vai kāda cita rīcības rezultātā, rast ilgtspējīgus risinājumus, lai tās mazinātu vai novērstu vismaz vietējā līmenī.

METODISKĀ MATERIĀLA MĒRĶIS - rosināt īstenot mācību saturu dabā, par dabu un dabai, balstoties savā pieredzē, un īstenot Ekoskolu programmas tēmas: “Atkritumi”, “Enerģija”, “Ūdens”, “Transports”, “Vide un veselīgs dzīvesveids”, “Skolas vide un apkārtnē”, “Klimata pārmaiņas”, “Meži”, “Pārtika”, “Bioloģiskā daudzveidība”.

Mēs rūpējamies par to, ko mīlam, mīlam to, ko izprotam, un izprotam to, ko pazīstam. Rūpes par dabu sākas ar tās iepazīšanu. Lai ceļš no dabas iepazīšanas līdz atbildīgai rīcībai un rūpēm būtu veiksmīgāks, metodiskajā materiālā izmantoti Ekoskolu metodoloģijas 7 soļi:

- 1) ekopadome,
- 2) vides novērtējums,
- 3) rīcības plāns,
- 4) izvērtēšana un pārraudzība,
- 5) saikne ar mācību saturu,
- 6) visas skolas un sabiedrības iesaistīšana,
- 7) vides kodekss.

MĀCĪBAS DABĀ, PAR DABU UN DABAI EKOSKOLĀ

“Pakāpeniski Cilvēks izveidoja sev citu apkārtni. Atstājis mežus, kalnus un lauku īpašumu, viņš uzbūvēja sev akmens pasaules, nosaukdams tās par pilsētām. Patlaban šajās akmens pasaulēs mitinās lielākā daļa cilvēku.

Tomēr (..) kaut kas, kāda niecīga daļiņa, kāds atspulgs no senatnē pieredzētā un izjustā vēl dzīvo Cilvēkā un visredzamāk parādās tieši Cilvēka Bērnā”.

(Viks, “Sarežģītais Zvirbulēns”)

Pabūt kopā ar ģimeni un draugiem, atpūsties no ikdienas darbiem, pastaigāties, sportot, strādāt, ievākt ražu, pētīt, smelties enerģiju – ir tik daudz iespēju, ko sniedz pagalmi, parks, mežs, pļava, upe, jūra. Lai kaut nedaudz baudītu dabas sniegto arī ikdienā, tiek likta lietā izdoma, audzējot uz palodzēm un lodžijām puķes, iekopjot dārzā dobītes – pienesot dabu sev tuvāk. Var teikt, ka māja un tās teritorija ir saimnieka izpratnes par skaisto, attieksmes pret vērtībām, čakluma un radošuma vizītkarte.

Apkārtējā vide ap izglītības iestādi padara to pievilcīgu bērniem un ir vizuāli baudāma arī sabiedrībai. Tai ir arī milzīga praktiska nozīme – koki pasargā no lietus, vēja, saules, tā nodrošina fizisko aktivitāšu iespējas, sniedz emocionālu baudījumu, tā ir vieta radošai darbībai, bioloģiskai daudzveidībai, mācībām, dabas novērošanai, iepazīšanai, pētišanai, jaunu zināšanu gūšanai un esošo likšanai lietā.

Tomēr pirmsskolēni lielāko dienas daļu pavada iekštelpās un, lai kaut nedaudz izkustētos, dodas rātnās pastaigās vai uz rotaļlaukumiem. Tie ir vizuāli skaisti, koša krāsojuma, ir pieejami un atbilst drošības prasībām. Rūpējoties par to, lai ar bērnu nekas sliktas nenotiktu, un par vides vizuālo tēlu, rotaļu laukumus noklāj ar mākslīgo segumu, nedaudz paaugušos zāli nopļauj, bet rudenī tikko nokritušas lapas tūlīt sagrabj. Izpaliek vieta meklējumiem, pētījumiem un atklājumiem, neatliek vietas emocijām, fiziskai sevis norūdišanai.

Psihologs, Brīvdabas pedagoģijas ideju popularizētājs, austrālietis Džeims Neils (*James Neill*) norāda, ka Brīvdabas pedagoģija ir atbilde postmodernismam, kas atsvešina no dabas un pedagoģiju “iesprosto” telpās. Civilizācijās, kur šāda distancēšanās nav notikusi, nav vajadzības pēc Brīvdabas pedagoģijas. Viņaprāt, aktuālākā problēma ir bērnu pārmērīgā aizraušanās ar tehnoloģijām un elektroniskajiem medijiem. Saskaņā ar “Michael Cohan Group” veiktā pētī-

juma datiem 62% bērnu vecumā līdz 12 gadu vecumam rotaļājas ar tā sauktajām viedajām ierīcēm – planšetdatoriem vai viedtālruniem –, tad seko spēļu figūras un lelles, bet trešo vietu ieņem krāsojamās grāmatas, veidošana un zīmēšana. Puzles un galda spēles piesaista uz pusi mazāk bērnu nekā viedierīces, bet rotaļas ar izkustēšanos pirmajā rotaļu desmitniekā pat neparādās!

RISINĀJUMS – Ekoskolu programmas tēmas iekļaut mācību saturā un īstenot mācības dabā, par dabu, un dabai izglītības iestādes apkārtnē, balstoties bērnu pieredzē.

EKOSKOLAS MĒRĶI:

- 1) nodrošināt bērnu fizisko, garīgo labsajūtu un saikni ar dabu veicinošu izglītības iestādes apkārtni,
- 2) izmantot izglītības iestādes apkārtni kā daudzveidīgu mācību vietu un iedvesmotāju,
- 3) nodrošināt dabisku, bioloģisko daudzveidību vairojošu izglītības iestādes apkārtni,
- 4) izglītot bērnus par augu un dzīvnieku sugām, kurām izglītības iestādes apkārtnē ir dzīvesvieta,
- 5) rosināt bērnus izzināt, izprast un saglabāt dabas vidi izglītības iestādes apkārtnē.

Daba ir aizraujošs iedvesmas avots, kas piedāvā arvien jaunus iesaistītos un iespējas atklāt un radīt idejas, un tās izmēģināt. Mācības dabā sniedz lielisku iespēju iepazīt sevi un dabu, apzināt sevi kā dabas un sabiedrības daļu, saskatīt kopsakarības.

IR VISMAZ DESMIT IEMESLI, KĀPĒC MĀCĪTIES ĀRPUS TELPĀM:

1) labāki rezultāti dažādos mācību priekšmetos.

Visus mācību priekšmetus var apgūt dabiskā vidē, izmantojot reālus objektus;

2) labāka mācīšanās.

Koncentrēšanās un uzmanības noturēšana ir būtiski mācību elementi. Norvēģijas un Zviedrijas pieredze liecina, ka abas šīs uzmanības īpašības ir labāk attīstītas bērniem, kuri regulāri mācās ārā. Sajūsma un zinātkāre ir spēcīga mācīšanās motivācija;

3) diferencēta mācīšanās.

Vides izpēte dod iespēju diferencēt mācīšanās procesu – dabā vienmēr ir iespēja padziļināti turpināt pētīt jebkuru jautājumu un variēt mācību procesu atkarībā no bērnu kompetences līmeņa;

4) labāka izpratne par dabu, zinātni.

Bērni, kuri regulāri vēro dabu, iegūst noturīgas pašu pieredzē balstītas zināšanas un prasmes. Daudzi pret vidi izturas atbildīgāk;

5) labāka veselība.

Dāņu izpētes projekts, kas balstīts Rodkildes skolas vienas klases izpētē, pierādīja, ka skolēni, vienu dienu mācoties dabā – mežā –, kustējās divas reizes vairāk, nekā vienu dienu mācoties iekštelpās. Mācības dabā ir labs veselības un fizisko īpašību attīstības pamats;

6) labāka koordinācija.

Dabā, pārvietojoties pa šķēršļotu apvidu, skrienot, kāpjot, rāpjoties, balansējot, bērni attīsta koordināciju un drosmi;

7) daudzveidīga mācīšanās.

Ārā ir iespēja likt lietā visus intelekta veidus (H. Gārdners (*Howard Gardener*)) (Avots 9, 7. lpp.);

8) labākas sociālās prasmes.

Ārā bērni darbojas mazās, patstāvīgās grupās. Tas rada piemērotu vidi ikvienam individuāli, veicina labāku izpratni par citu vajadzībām un spējām, kā arī veicina kolektīva saliedētību;

9) labāka izpratne par vietējo apkārtni.

Āra nodarbības ir balstītas uz vietējās apkārtnes iepazīšanu, tādējādi bērni jūtas vairāk piederīgi savai dzīves videi;

10) tieša pieredze.

Laikā, kad dominē virtuālā realitāte, ir ļoti svarīgi rast saikni ar reālo dzīvi. (Avots 3, 50. lpp.).

Izglītības iestādes apkārtnē ir plašas mācību iespējas, kuras būtu grūti īstenot telpā. Apkārtni, kurā atrodas gan puķes, gan koki, zāle un akmeņi, var izmantot, lai apgūtu visas Ekoskolu programmas tēmas un īstenotu Noteikumus par valsts pirmskolas izglītības vadlīnijām un pirmskolas izglītības programmu paraugiem.

**SOLI PA SOLIM LĪDZ
BRĪVDABAS PEDAGOGIJAS
IDEJU ĪSTENOŠANAI**

"Redzi, pašā pasaules sākumā Cilvēks dzīvoja ar mums kopā un bija tāds pats kā mēs. Nu, saproti, visi – gan putni, gan zvēri, gan cilvēki – visi, visi dzīvoja kopā draudzīgi un nedarīja cits citam pāri."

(Viks, "Sarežģītais Zvirbulēns")

Visbiežāk vārdi "Brīvdabas pedagoģija" raisa asociācijas ar mācīšanās vietu – ārā, dabā. Tomēr Brīvdabas pedagoģija ir daudz plašāks jēdziens, kaut gan dažādās Eiropas valstīs par to var spriest atšķirīgi un arī izmantot atšķirīgi.

Eiropas Brīvdabas piedzīvojumu pedagoģijas un eksperimentālo mācību institūts (*The European Institute for Outdoor Adventure Education and Experiential Learning*) Brīvdabas pedagoģiju definē kā pedagoģijas veidu, kas sevī ietver nodarbības brīvā dabā, personības un sociālo prasmju attīstību un zināšanas par apkārtējo vidi.

Norvēģu profesors Arne N. Jordets (*Arne N. Jordet*) raksta, ka Brīvdabas pedagoģija ir metode, kuras ietvaros daļa pedagoģisko aktivitāšu tiek īstenotas ārpus ierastās iekštelpas – dabā –, dodot bērniem iespēju mācīties darot. Brīvdabā var apgūt ne vien akadēmiskās zināšanas, bet arī dot vaļu komunikācijai, sociālajām prasmēm, personīgajai pieredzei, spontanitātei, rotaļām, zinātkārei un fantāzijai. "Tā bērni integrēti mācās par dabu dabā, par sabiedrību sabiedrībā un par vidi vidē" (Avots 10).

Andress Ščepanskis, Robijs Nikolss (*Anders Szczepanski, Robbie Nicol*) (Avots 9) Brīvdabas pedagoģiju traktē kā kultūras jēdzienu. Viņi uzskata, ka Brīvdabas pedagoģijā apvienotas piecas jomas:

- 1) zināšanas par dabu;
- 2) nodarbības dabā. Tās veicina fizisko īpašību attīstību. Tā kā brīvdabas pedagoģijas īstenošana veicina fizisku aktivitāti, tai ir lieliski priekšnoteikumi ieņemt būtisku vietu bērnu izglītošanā par veselīgu dzīvesveidu;
- 3) personības un sociālo prasmju attīstīšana. Brīvdabas pedagoģija veicina sevis, savu spēju iepazīšanu, it īpaši, kad izdodas kaut ko jaunu iemācīties, izdarīt, pārvarēt fiziskas un psiholoģiskas barjeras. Mācības dabā sniedz iespēju bērniem apgūt ne tikai akadēmiskas zināšanas, bet arī uzlabot savstarpējo komunikāciju, dalīties personīgajā pieredzē;
- 4) veselība. Nodarbības dabā labvēlīgi ietekmē psiholoģisko labsajūtu;
- 5) līdzsvarota attīstība – vides veselība. Tiešā pieredze ļauj labāk saskatīt dabas un sabiedrības saikni, savas rīcības sekas, vides problēmas – klimata pārmaiņas, bioloģiskās daudzveidības izzušanu – un sociālās problēmas pasaulē.

Apvienojot visas piecas jomas, Brīvdabas pedagoģija ir:

- mācīšanās veids – piedāvā alternatīvu mācībām iekštelpās,
- mācību līdzeklis – par mācību saturu kļūst vide un cilvēki tajā,
- mācību vieta, kas dod unikālas iespējas pārvietoties no vienas vietas uz citu, iepazīstot dažādību,
- mācīšanās process, kurā mācības balstītas pieredzē.

Brīvdabas pedagoģija ir balstīta uz vispārīgiem mācību principiem un specifiskiem ar Brīvdabas pedagoģiju saistītiem principiem, piemēram:

1) tieša saikne ar dabu. "Mūsu urbanizētajā un mākslīgajā sabiedrībā jutekliskā pieredze nav pietiekami novērtēta. Kuram cilvēkam gan rūp vide, ar kuru tas nejūtas saistīts? Brīvdabas pedagoģija kā alternatīva pedagoģija un metode mums dod iespēju veidot tādas kā "klusās zināšanas", juteklisko pieredzi, kuru nevar izteikt vārdos." (Avots 1, 25.lpp.) Esot telpās, tiešā pieredze tiek iesaistīta retāk;

2) pēc iespējas ilgāka uzturēšanās dabā neatkarīgi no gadalaika un laikapstākļiem;

3) iekštelpu un āra vides vienotība. Visu, ko veic telpās, var darīt ārā;

4) vides veseluma princips - apkārtējā vide ir vienots veselums. "Brīvdabas pedagoģiju var praktizēt iestādes pagalmā, parkos, dārzos, pilsētvidē un lauku sētā." (Avots 1, 27.lpp.);

5) virzība uz nākotni. Tradicionāli mācās vēsturi, lai saprastu pašreizējo situāciju. Bet, lai risinātu vides problēmas, ir jādomā par nākotni. Kā apgalvo britu pedagogs Deivids Hikss, "nākotne ir tā vēstures daļa, kuru mēs varam mainīt." Viens no veidiem ir pajautāt sev, kādu nākotni vēlos atstāt bērniem;

6) lokālas rīcības saikne ar globālām vides un sabiedrības problēmām. Vides resursi – gaiss, augsne, ūdens – ir kopīgs pasaules īpašums un to izmantošana ir globāla un sociāla problēma, ar ko saistāma katra bērna izglītošana (Avots 9, 20.lpp.);

7) vides problēmu kompleksuma princips. Vide ir vienota, un viena vides joma, saistīta ar citu, nav atdalāma. Klimata pārmaiņas, bioloģiskās daudzveidības izzušana, ūdens piesārņojums, milzīgs pārtikas patēriņš un atkritumu daudzums. Tā ir kompleksa problēma.

Viens no Brīvdabas pedagoģijas principiem ir arī **starpdisciplināritātes princips** – zināšanas ir savstarpēji saistītas un izmantojamas, nevis sadalītas pēc atsevišķu mācību priekšmetu principa. Valsts izglītības satura centra projekta "Kompetenču pieeja mācību saturā" satura ieviešanas vadītāja Zane Oliņa uzsver, ka "būtiskākais ir nevis zināt daudz, bet gan (..) saprast būtību un spēt zināšanas lietot" un "patstāvīgi rīkoties ne tikai vienā mācību priekšmetā, bet arī ārpus mācību priekšmeta, risinot problēmas mainīgās dzīves situācijās un kontekstā". (Avots 8, 32.lpp.)

Mācoties dabā, par dabu un dabai un balstoties savā pieredzē, tiek īstenoti Noteikumi par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām un pirmsskolas izglītības programmu paraugiem. Noris virzība no zināšanām uz atbildīgu rīcību. "Liekot zināšanas lietā", ir iespēja attīstīt **kritiskās domāšanas un problēmrisināšanas prasmi**, kas nepieciešama, lai apzinātu cēloņus un sekas, pieņemtu lēmumus, izstrādātu risinājumus, izdarītu izvēles un vērtētu paveikto. Pieaugušā paraugs un bērna iespēja piedalīties kārtības un drošības noteikumu izveidē par darbošanos dabā, apspriešanā, veicina videi draudzīgu rīcību. Redzot, ka zināšanas tiek izmantotas praksē, pašam tās liekot lietā un mācoties darboties videi draudzīgi, bērns apgūst **pilsonisko līdzdalību**. Atrašanās dabā labvēlīgi ietekmē bērnu "vispārējo attīstību un veselības stāvokli. Saskaņā ar apkārtējo pasauli bērns mācās izprast tās norises, izzina garšas un smaržas, to redz un aptausta. Bērns apgūst apkārtējo pasauli gan detaļās, gan veselumā, vienlaikus veidojot arī priekšstatu par savu vietu tajā." (Avots 1, 24.lpp.) Esot dabā, bērns iepazīst sevi un citus cilvēkus, viņam ir vieta un laiks uzklaut, izteikt savu viedokli un domas, darboties kopā, lai sasniegtu kopīgu mērķi, ir iespēja attīstīt pašapziņu, sociālās prasmes, apgūt **sadarbības prasmi**.

Pozitīvs mācību emocionālais fons ļauj bērniem iedziļināties savu jūtu un emociju pasaulē, apzināt emociju cēloņus un pārvaldīt savu uzvedību. Tas ir viens no priekšnoteikumiem, lai virzītos uz sasniegumiem un adekvāti novērtētu savu un citu darbību, tās rezultātu – apgūtu **pašvadītu mācīšanos**.

Esot dabā, nākas pašam vadīt mācīšanos – plānot, īstenot iecerēto un to novērtēt. Kā gan vēl vieglāk pārbaudīt savas **jaunrades spējas un uzņēmējspējas**, ja ne darot, nebaidoties kļūdīties un apgūstot jaunas prasmes. Situācijas, kas veicina radošumu, veicina arī zināšanu apguvi. Daba pārsteidz ar vizuālo, smaržu, kustību, skaņu un formu daudzveidību, kas bērna maņas uzrunā daudz spēcīgāk un tiešāk nekā jebkura cita vide.

Pasaule piedāvā daudz interesanta, tomēr ne visu iespējams izbaudīt klātbūtnē. To var kompensēt ar digitālo tehnoloģiju izmantošanu, piemēram, vietnē dabasdati.lv vērot video tiešraides no putnu ligzdošanas vietām. Šī vietne ir labs palīgs arī sugu noteikšanai. Lai sugu noteicējs būtu vienmēr līdzi, to var lejupielādēt, piemēram, MyHerbs, un izmantot mobilajās ierīcēs. Digitālās tehnoloģijas lieti noder, lai kaut nedaudz paceļotu pa lietus mežiem, ielūkotos zemūdens pasaulē, tās apmierina zinātkāri par dzīvi citur pasaulē, dabas varenību, skaistumu un neatkarotāmību. Tās nodrošina arī “plastmasas jūru” un citu cilvēku darbības rezultātā radušos ainavu apskati, tādējādi veicinot kopsakarību par notiekošo tuvākajā vidē un citur pasaulē, par vietējas un lokālas rīcības saikni ar globālām norisēm. Izmantojot digitālās ierīces, bērns apgūst **digitālās prasmes**, mācās atšķirt virtuālo pasauli no reālās un saprast digitālo tehnoloģiju lomu.

LU rektors Indriķis Muižnieks Latvijas radio programmu festivālā “Lampa” 2019. gada 29. jūnijā, runājot par tehnoloģiju individualizācijas nākotnes perspektīvām, pauda viedokli, ka nākotnē liela nozīme būs garīgajam līmenim. “Bet vienalga – grozies kā gribi, jo tālāk iesim, jo faktiski lielāku nozīmi iegūs nevis tās tehnoloģiskās, bet garīgās daļas. Tu vari izdomāt kādas aizsardzības, drošības un ļaunatūras gribi, tas būs atkarīgs no tavas attieksmes – vai tu gribi uzlauzt, vai esi gatavs šādai vai citādi rīcībai.”

Esot dabā, darbojoties, mācoties, ir iespēja apgūt ne tikai zināšanas, prasmes kādās mācību jomās, bet rosināt sevī vērtības un tikumus pret sevi, citiem cilvēkiem un dabu.

2007. gadā pēc UNESCO pasūtījuma veikts pētījums par to, kas bērnus un jauniešus dara laimīgus. Pētījums tika izmantots mācību organizācijas formu un metožu atlasē konkrēta vecuma bērniem un jauniešiem, jo laba pašsajūta mācību procesā uzlabo mācīšanās rezultātu. Vecuma grupā no 6 līdz 10 gadiem bērnus laimīgus dara:

- atrašanās dabā – 53%,
- būšana kopā ar ģimeni – 24%,
- atrašanās dārzā – 12%,
- būšana kopā ar dzīvniekiem – 8%,
- būšana kopā ar draugiem – 3%. (Avots 2, 11.lpp.)

Nenoliedzami šī pētījuma rezultātus var izmantot, izvēloties mācību saturu un mācību metodes.

Rīkoties soli pa solim – iegūt idejas, izvērtēt pieredzi, labāko paņemt un doties ar bērniem ārā, lai daba ir mācību vieta un mācību līdzeklis, pievienot bērnu pieredzē balstītu mācību procesu – un Brīvdabas pedagogijas idejas sāk īstenoties.

EKOSKOLU 7 SOĻI

Ekoskolu programma ir nepārtraukts attīstības cikls, kuru veido savstarpēji saistīti 7 soļi. Katrs no soļiem palīdz sasniegt konkrētu rezultātu, strādājot ar Ekoskolu tēmām un pirmsskolai aktuāliem jautājumiem. Īstenojot brīvdabas pedagogijas principus Ekoskolā, 7 soļi tiek izmantoti kā ietvars, kas palīdz īstenot mācību saturu dabā, par dabu un dabai.

1. EKOPADOMES IZVEIDOŠANA

2. PIRMSSKOLAS VIDES NOVĒRTĒJUMS

3. RĪCĪBAS PLĀNA SASTĀDĪŠANA

4. PĀRRAUDZĪBA UN IZVERTĒŠANA

5. SAIKNE AR MĀCĪBU PROCESU

6. PIRMSSKOLAS UN SABIEDRĪBAS IESAISTĪŠANA

7. VIDES KODEKSA SASTĀDĪŠANA

KĒRAMIES PIE DARBA!

*"(..) tieši cilvēka bērns ir tas, kā dēļ mēs vēl neesam zaudējuši cerību.
Cilvēka bērns grib būt kopā ar mums. Un Cilvēks mīl savu
Cilvēka bērnu."*

(Vīks, "Sarežģītais Zvirbulēns")

1. solis – EKOPADOMES IZVEIDE

EKOPADOMES MĒRĶIS - realizēt Ekoskolu programmu savā izglītības iestādē, plānojot, organizējot un vadot Ekoskolas aktivitātes, īstenojot pirmsskolēnu, iestādes darbinieku iniciatīvas, nodrošinot visu septiņu programmas soļu izpildi un katras tēmas mērķu sasniegšanu, mācoties dabā, par dabu un dabai, balstoties savā pieredzē.

Ekopadome ir pamats izglītības iestādes dalībai Ekoskolu programmā, jo Ekopadome pieņem lēmumus par rīcību, kas palīdzētu dzīvot atbildīgāk pret vidi.

Ekopadome vada Ekoskolas darbu. Ļoti labi, ja tajā iesaistītas visas ieinteresētās puses – pirmsskolēni, skolotāji, izglītības iestādes vadība, vecāki, iestādes saimnieks un vietējā pašvaldība. Atbilstoši gada tēmai Ekopadomē var iesaistīt arī citus speciālistus. Iestādes apkārtnes pilnveidošanai un āra aktivitāšu īstenošanai labi palīgi būtu, piemēram, dārznieks, ainavu arhitekts, vides aizsardzības speciālists, bet izglītojošu jautājumu risināšanai talkā var aicināt vides izglītības speciālistu. Svarīgi pārliecināties, ka visu izglītības iestādes pārstāvju viedoklis tiek ņemts vērā.

Iekļaujot lēmumu pieņemšanā visas ar izglītības iestādi saistītās grupas un dodot iespēju visiem izteikt savas vēlmes un idejas, var izvēlēties labāko rīcību, kā Ekoskolu programmas tēmas iekļaut mācību saturā un īstenot Brīvdabas pedagoģijas idejas.

Ekopadomi veido demokrātiski, iesaistot dažādas grupas un galveno lomu skolās paredzot skolēniem. Savukārt pirmsskolās bērni darbojas kopā ar skolotāju. Skolotājs iesaista bērnus, lai uzzinātu viņu idejas par to, ko viņi savā iestādē gribētu un kas būtu jādara, lai to sasniegtu. Bērns ir pētnieks, kurš ar skolotāja atbalstu domā, plāno un izvirza mērķus. Skolotājs izvēlas uzdevumus, materiālus, iekārto vidi un plāno sasniedzamo rezultātu.

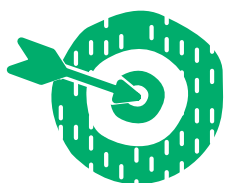
Ekopadomes izveide vai pārvēlēšana notiek mācību gada sākumā.

EKOPADOMES UZDEVUMI:

- 1) pārliecināties, ka visi septiņi soļi tiek veiksmīgi izpildīti un ieviesti,
- 2) nodrošināt, lai lēmumu pieņemšanā tiek iesaistīti pirmsskolēni,
- 3) uzticēt atbildību pirmsskolēniem un ļaut saprast, ka viņu idejas tiek novērtētas,
- 4) nodrošināt, ka pirmsskolēnu, vecāku, skolotāju, pārējo skolas darbinieku un sabiedrības pārstāvju vērtīgie viedokļi tiek sadzirdēti un iespēju robežās īstenoti,
- 5) nodrošināt, ka Ekopadomes sēdes notiek regulāri,
- 6) nodrošināt Ekoskolu programmas un Ekopadomes pēctecību,
- 7) nodrošināt visu izglītības iestādes darbinieku un skolēnu/pirmsskolēnu informēšanu par dalību programmā un Ekopadomes lēmumiem,
- 8) panākt izglītības iestādes vadības atbalstu Ekopadomes iniciatīvām,
- 9) sasaistīt Ekoskolu programmas darbību ar kopējo izglītības iestādes pārvaldību un plašāku sabiedrību.

2. solis – VIDES NOVĒRTĒJUMS

MĒRĶIS - sākotnējās situācijas apzināšana par Ekoskolu programmas tēmu īstenošanu, izmantojot Brīvdabas pedagoģijas idejas izglītības iestādes apkārtnē.

Lai pēc iespējas ilgāk un daudzveidīgāk laiku pavadītu dabā un mācību saturā iekļautu Ekoskolu programmas tēmas, nepieciešams saprast iespējamo turpmāko rīcību, apzināt un novērtēt iestādes apkārtnes piemērotību āra aktivitāšu īstenošanai un situāciju kopumā, proti:

- skolotāju izpratni par Brīvdabas pedagoģiju un gatavību īstenot tās idejas,
- bērnu intereses un vajadzības,
- vecāku izpratni par laika pavadīšanu dabā, mācīšanos dabā un par dabu.

1. SKOLOTĀJU IZPRATNE PAR BRĪVDABAS PEDAGOĢIJU UN GATAVĪBA ĪSTENOT TĀS IDEJAS

Skolotāju izpratnes novērtējumu par Brīvdabas pedagoģiju un gatavību īstenot tās idejas veic, lai zinātu, kur mēs esam un uz kuriem virzāmies.

1) Rosina piedalīties aptaujā.

Viens no veidiem, kā to var darīt, ir sagatavot vienkāršu aptauju skolotājiem un citiem iestādes darbiniekiem. Jautājumi var būt, piemēram, šādi:

- Ko, jūsuprāt, nozīmē Brīvdabas pedagoģija?
- Nosauciet vismaz 3 iemeslus, kāpēc bērniem būtu labi pavadīt laiku dabā pēc iespējas ilgāk.
- Nosauciet vismaz 3 iemeslus, kāpēc bērniem būtu labi mācīties dabā.
- Nosauciet vismaz 3 veidus, kā mēs varētu veicināt bērnu atrašanos dabā un mācības dabā.

Pēc aptaujas datus apkopo, iegūto informāciju analizē un pārrunā ar skolotājiem un citiem iestādes darbiniekiem, lai plānotu turpmāko rīcību – risinātu praktiskus un izglītojošus jautājumus, piemēram, kā gūt zināšanas par Brīvdabas pedagoģiju.

Pēc laika aptauju atkārtoti un salīdzina iegūtās atbildes.

2) Rosina veikt ilguma uzskaiti attiecībā uz mācību laiku, kas pavadīts dabā, par dabu un dabai.

Vienojas par uzskaites formu, kā to veiks, kā attēlos vizuāli, kā apkopos datus un kā dalīsies ar iegūto informāciju.

Katrs skolotājs uzskaita mērķtiecīgi pavadīto laiku dabā – ilgumu – novērtē savu izaugsmi un arī salīdzina rādījumus visas iestādes mērogā pa mēnešiem. Iegūtos datus pārvērš diagrammās. Brīvdabas pedagoģijas ideju īstenošanai seko līdzīgi arī nākamajos gados un salīdzina iegūto informāciju.

Mācību gada laikā dalās pieredzē un pozitīvos piemērus ievieš praksē, pateicas čaklākajiem Brīvdabas pedagoģijas ideju ieviesējiem.

2. BĒRNU INTERESES UN VAJADZĪBAS

1) Lai uzzinātu bērnu intereses un vēlmes, viņus iesaista aptaujā. Piemēram, izmantojot UNESCO pētījumu (skat. Soli pa solim līdz Brīvdabas pedagoģijas ideju īstenošanai). Bērnam ir jāpabeidz teikums "Mani laimīgu dara" ar izvēlēto piedāvāto variantu (rakstīts vārds un/ vai zīmējums atbilstoši bērnu spējām):

- atrašanās dabā,
- būšana kopā ar ģimeni,
- atrašanās dārzā,
- būšana kopā ar dzīvniekiem,
- būšana kopā ar draugiem.

Pie viena izvēlētā varianta bērns noliek, piemēram, ozola zīli.

Protams, var radīt arī savus variantus.

2) Bērni iesaistās iestādes apkārtnes novērtēšanā, piedaloties iestādes teritorijas kartēšanā un pilnveidošanas plānošanā.

Kopā ar bērniem veic izglītības iestādes apkārtnes novērtēšanu atbilstoši izvirzītajam mērķim – Ekoskolu programmas tēmas iekļaut mācību saturā un īstenot mācības dabā, par dabu izglītības iestādes apkārtne, balstoties bērnu pieredzē.

Dodas ārā un novērtē iestādes apkārtni un tās piemērotību, lai īstenotu aktivitātes dabā: kas ir labs, kas jāuzlabo, kā to paveikt, kad to veikt, kas nepieciešams, lai plānoto īstenotu.

VIDE UN
APKĀRTNE

VIDE UN
VESELĪGS
DZĪVESVEIDS

MEŽI

BIOLOĢISKĀ
DAUDZVEIDĪBA

ATKRITUMI

ENERĢIJA

ŪDENS

TRANSPORTS

PĀRTIKA

KLIMATA
PĀRMAIŅAS

Lai novērtētu iestādes apkārtni, lieti noder teritorijas kartēšana. Kartēšanā ieteicams iesaistīties arī iestādes darbiniekiem, lai pēc padarītā varētu pārrunāt redzēto un plānot turpmāko rīcību.

Iestādes teritorijas karti iespējams iegūt, izmantojot www.kadastrs.lv, bet tās izmantošanas pamācību – Lielo augu medību mājaslapā (Resursi 7).

Izveido iespējami detalizētu iestādes apkārtnes karti. To var sadalīt, piemēram, sagriežot mazākos laukumos, un katru no tiem uzticēt aizpildīt kādai bērnu grupai un skolotājiem. Kad visas kartes daļas aizpildītas, tās atbilstoši salīmē. Jau iepriekš vienojas par kartes leģendu – par simboliem un/vai krāsu apzīmējumiem dažādām dzīvo organismu grupu dzīvesvidēm, piemēram, zaļš aplītis – augiem, zils – putniem, dzeltens – kukaiņiem utt. Iezīmē kartē dzīvesvides (zālāji, koki, krūmāji, celmi, dzīvžogi, akmeņu un zaru kaudzes, puķu dobes, komposta kaudzes utt.). Iezīmē celiņus (un to seguma materiālu), soliņus, atpūtas vietas, velosipēdu novietnes. Izpēta bioloģisko daudzveidību. Izpēta dzīvas būtnes, ko var atrast katrā no dzīvesvidēm, nosaka sugas un iezīmē to atrašanās vietas kartē.

Atzīmē vietas, kuras ir paredzētas un/vai ir iekārtotas ārā aktivitāšu īstenošanai.

Kartē atzīmē vietas, kur saskatāma kāda vides problēma, kuras jāpasargā vai kur nepieciešama detalizētāka izpēte.

Novērtē atkritumu apsaimniekošanu izglītības iestādes teritorijā.

Atkritumi var ne tikai bojāt ainavu, bet arī būt bīstami. Vai apkārtnē ir atrodami atkritumi? Vai ir pietiekams skaits atkritumu konteineru? Vai tie ir novietoti pareizā vietā? Vai tiem ir vāks, lai vējš un dzīvnieki neiznēsā atkritumus pa apkārtni? Vai atkritumus regulāri izved, un konteineru apkārtne ir sakopta?

Vai bioloģiski sadalošos atkritumus savāc atsevišķi, veido kompostu un vēlāk bagātina augsni iestādes apstādījumos? Novērtē, vai bērniem, atrodoties ārā, ir iespēja izmantot vairākreiz lietojamus dzērienu traukus, ir vieta, kur tos atlikt?

Novērtē enerģijas izmantošanu iestādes apkārtnē. Kā tiek apgaismota apkārtne? Vai tiek izmantotas ekonomiskās vai LED spuldzes, sensori, kas regulē apgaismojuma ieslēgšanos tikai tad, kad tas ir nepieciešams?

Novērtē, kā tiek laistīti apstādījumi. Vai šim nolūkam tiek savākts un izmantots lietus ūdens?

Vai ziemā kā pretslīdes materiālu lieto vidi degradējošu sāli?

Novērtē transporta izmantošanas ietekmi iestādes apkārtnē.

Transports var atstāt lielu ietekmi uz sugām un to dzīvesvietām gan tiešā veidā (piesārņojums, troksnis, dzīvesvietu fragmentācija, migrācijas ceļu pārtraukšana, dzīvnieku bojāeja uz ceļiem), gan netiešā veidā (transports ir viens no lielākajiem cilvēka radītu klimata pārmaiņu veicinātājiem, kas savukārt ietekmē bioloģisko daudzveidību).

Samazinot transporta plūsmu, atbalstot videi draudzīgus pārvietošanās veidus (pastaigas kājām, pārvietošanos ar velosipēdu), var samazināt transporta negatīvo ietekmi.

Novērtē, vai iestādes tuvumā apstājušās mašīnas izslēdz dzinēju un nepiesārņo gaisu, ja nākas ilgāk gaidīt bērnus. Novērtē, vai bērnu nokļūšana iestādē un došanās pastaigās ir droša, vai pie iestādes ir gājēju pāreja un/ vai citi transporta līdzekļu braukšanas ātruma ierobežojumi. Negatīva novērtējuma gadījumā informē pašvaldību. Novērtē, vai bērnu uzturēšanās iestādes teritorijā ir droša, vai sēta un vārti ir noslēgti, un teritorijā, kur atrodas bērni, nebrauc automašīnas.

Novērtē, vai iestādes teritorijā ir dārziņš, kurā izaudzēto var paši nobaudīt?

Ar ko bagātina augsni un ar ko apkaro kaitēkļus? Vai tiek izmantoti pesticīdi?

Novērtē, kur pirmsskolas teritorijā un tuvākā apkārtnē var iestādīt kokus, kas palīdzēs uzņemt klimata pārmaiņas veicinošu gāzi. Ja nepieciešams, dodas pie iestādes vadības, pašvaldības.

Jaunākie bērni var izteikt savu viedokli par to, kas viņiem patīk un nepatīk iestādes teritorijā.

Pastaigas laikā ar bērniem pārrunā, kas un kur atrodas. Noteikti ir vides objekti un vietas, kurās viņi uzturas vislabprātāk un/vai kurās nelabprāt. Kopā ar bērniem izvēlas, kā apzīmēt šos objektus un vietas, piemēram:

- nominācijas "patīk", "nepatīk",
- simboli 😊, ☹️, ✓, ✗, 👍, 👎,
- krāsu apzīmējumi – 🟢, ja patīk, bet 🔴, ja nepatīk.

Katrs bērns no izvēlētā materiāla izgriež divas figūras un uz tām raksta un/vai zīmē apzīmējumus un pielīmē pie kociņa. Dodas ar tiem pie vides objekta/vietas, kura, viņaprāt, ir vislabākā/vissliktākā, iesprauž zemē kociņus ar atbilstošiem apzīmējumiem.

Pēc teritorijas apsekošanas pārrunā bērnu izvēli: kāpēc viņiem patīk konkrētas vietas un objekti teritorijā, kāpēc kāda teritorijas vieta ir ieguvusi apzīmējumu "nepatīk" un ko darīt, lai šī vieta būtu tīkama.

Tā kā liela daļa aktivitāšu, ko ierasts īstenot telpās, notiks ārā, bērnus lūdz pārdomāt un stāstīt, zīmēt un rakstīt, kuras no telpās veiktajām aktivitātēm viņi vēlētos darīt ārā. Pirms tam kopā var aplūkot vietni www.pinterest.com¹ un rast lieliskas idejas.

Siguldas pirmsskolas izglītības iestāde "Leviņa"

¹ Piemēri - ej.uz/piemers-pin1, ej.uz/piemers-pin2

Sākumā, ļoti iespējams, šķitīs, ka nepieciešama monumentāla brīvdabas klase, tomēr, lai apsēstos, pietiek ar paklājiņiem (tūristu paklājiņa gabali vai polioplasta grīdas/paklāja puzzles gabali). Svarīgi, lai var viegli mainīt atrašanās vietu, jo dažkārt, ņemot vērā laikapstākļus, gribēsies uzturēties saules apspīdētā vietīnā, bet citkārt meklēt ēnu.

Kad teritorija ir apsekota un informācija ir iegūta, var plānot turpmāko rīcību. Iesaistot iestādes personālu, apspriež idejas, kā apkārtni uzlabot un kā panākt izmaiņas. Meklē atbildes uz jautājumiem: "Ko mēs varētu darīt? Kam mums jāprasa atļauja? Kas mūs atbalstīs? Cik lielā mērā to var realizēt? Vai mēs to varam praktiski paveikt? Vai mēs varam nodot savus ieteikumus pašvaldībai?". Dažas idejas var īstenot uzreiz, varbūt ar vecāku vai citu pieaugušo palīdzību. Citām būs vajadzīgs laiks.

3. VECĀKU IZPRATNE PAR LAIKA PAVADĪŠANU DABĀ, MĀCĪŠANOS DABĀ UN PAR DABU

1) Informē vecākus par ideju ilgāk atrasties un daudzveidīgāk darboties dabā, mācīties dabā un par dabu izglītības iestādes apkārtnē, kā arī par labumu, ko no tā gūs bērni.

Lai viņi izprastu labos nodomus, ar vecākiem var spēlēt apgalvojumu spēli.

Apgalvojumu spēle **"Piekrītu, nepiekrītu"**

Spēles laukums ir sadalīts divās daļās, no kurām vienu nosauc par "piekrītu", bet otru par "nepiekrītu". Skolotājs izsaka apgalvojumu un vecāki, kuri tam piekrīt, dodas uz laukuma daļu "piekrītu", bet, ja nepiekrīt, atbilstoši dodas uz otru laukuma daļu. Iespējamie apgalvojumi:

- es vēlos, lai mans bērns ir veselīgs;
- es vēlos, lai mans bērns dzīvo pasaulē, kurā nav vides un sociālu problēmu;
- ja mans bērns iepazīs dabu, viņš pret to izturēsies atbildīgi (es iztuos atbildīgi pret to, ko mīlu, mīlu to, ko pazīstu);
- mācoties dabā, mans bērns nevar sagatavoties mācībām 1. klasē;
- esot dabā, var mācīties tikai par dabu;
- nav sliktu laikapstākļu, ir nepiemērots apģērbs;
- bērns darbojoties, mācoties, drīkst nosmērēt savu apģērbu;
- iestādes teritorijā visai zālei jābūt nopļautai, bet lapām sagrābtām;
- bērna fizisko īpašību attīstībai labāks ir speciāli iekārtots laukums, nevis dabīga vide ar dabīgiem šķēršļiem.

Pēc katra apgalvojuma, kad vecāki izvēlējušies tam piekrist vai nepiekrist, pārrunā izvēli un saskaita "piekritējus" un "nepiekritējus". Skaitu apkopo grafika veidā. Tas noderēs turpmākajam darbam un datu salīdzināšanai, ja pēc laika šo spēli atkārtos vai izmantos citā auditorijā.

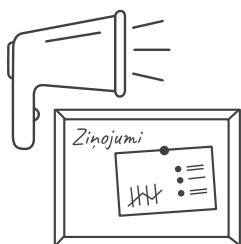
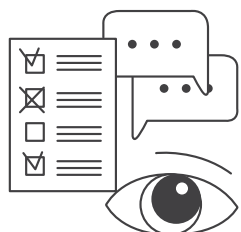
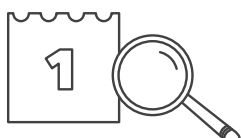
2) Vecāki noteikti būs labi palīgi ar idejām, darbu un, iespējams, arī ar citiem resursiem. Kad vecāki būs piedalījušies ārā teritorijas pilnveidē, viņi rūpēsies par to, lai viss sarūpētais ir drošs un darba kārtībā.

3) Ja pirmsskolēni dabā pavadīs vairāk laika nekā līdz šim, vecākiem nāksies gādāt par atbilstošu apģērbu un apaviem, lai viņu bērns justos komfortabli.

Pēc aptaujām un apgalvojumu spēles, apkopo saņemtās atbildes grafiku veidā, pieraksta secinājumus, lai pēc tam varētu izdomāt Rīcības plānā iekļaujamās aktivitātes. Pēc Rīcības plāna izpildes veic aptauju vēlreiz, lai salīdzinātu, kā ir mainījusies izpratne (skat. 4. solis – Pārraudzība un izvērtēšana).

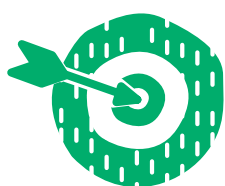
EKOPADOMES UZDEVUMI, VEICOT VIDES NOVĒRTĒJUMU:

- 1) laikus plānot un veikt vides novērtējumu un, ja nepieciešams, konsultēties ar speciālistiem par metodēm,
- 2) iestrādāt rīcības plānā novērtējuma secinājumus (problēmu risinājumus),
- 3) novērtējuma procesā iesaistīt pēc iespējas vairāk skolotāju, iestādes darbinieku, bērnu, viņu vecāku un izglītības iestādes pārstāvju,
- 4) izmantot dažādas izpētes metodes, tās savā starpā kombinējot (piemēram, var izmantot anketēšanu, intervēšanu, novērošanu, diskusijas, mērīšanu u. tml.),
- 5) ar novērtējuma rezultātiem / secinājumiem un problēmu risinājumiem iepazīstināt visus izglītības iestādes darbiniekus, bērnus, viņu vecākus un skolas pārstāvjus,
- 6) novērtējuma rezultātus sakārtot, vizuāli noformēt, izvietot uz Ekoskolas ziņojumu dēļa un, ja iespējams, internetā, publicēt informatīvā izdevumā u. c.

Katru reizi, kad plāno mēneša un nedēļas darbus, nedēļas gaitu un dienas aktivitātes, atceras, ka daļu no tām var īstenot dabā. Ejot soli pa solim, noteikti izdosies arvien biežāk, arvien ilgāk, arvien veiksmīgāk īstenot mācības dabā.

3. solis – RĪCĪBAS PLĀNS

MĒRĶIS - noskaidrot nepieciešamos uzlabojumus, plānot aktivitātes un strukturēt grafiku, lai novērstu Vides novērtējumā konstatētās problēmas un pilnvērtīgi izmantotu apkārtējās vides sniegtās iespējas Ekoskolu programmas tēmu īstenošanai, izmantojot Brīvdabas pedagoģijas idejas.

Veicot vides novērtējumu, ir detalizēti izpētīts, kas atrodas, aug un dzīvo iestādes apkārtnē, uz zināta ar iestādi saistīto cilvēku izpratne, attieksme un gatavība īstenot Brīvdabas pedagoģijas idejas. Ir noskaidrots, ko vajadzētu uzlabot un kādas ir novēršamās problēmas. Laiks ķerties pie darba – konstatēto problēmu novēršanas un uzlabojumu plānošanas – Rīcības plāna.

RĪCĪBAS PLĀNAM:

- 1) jāizriet no Vides novērtējuma – jāizmanto secinājumi,
- 2) jābūt saistītam ar mācību saturu,
- 3) jābūt konkrētiem un sasniedzamiem mērķiem,
- 4) jābūt izmērāmiem un pārbaudāmiem rezultātiem.

Ir svarīgi, lai, īstenojot Rīcības plānu, varētu redzēt un kontrolēt progresu (to, vai rīcībai ir plānotie rezultāti), tāpēc par to jādomā jau plānošanas laikā. Ir svarīgi plānošanā iesaistīt visas ieinteresētās grupas – pirmsskolēnus, skolotājus, skolas vadību, vecākus, pašvaldības un vietējās sabiedrības pārstāvjus. Sākumā nevajadzētu izvirzīt pārāk ambiciozus mērķus, jo neveiksme ir demotivējoša.

Rīcības plāns ir nevis jau paveiktu darbu uzskaitījums, bet gan nākotnē plānotu mērķtiecīgu pasākumu detalizēts uzskaitījums ar konkrētiem, sasniedzamiem rezultātiem un laika grafiku to sasniegšanai.

Sastādot Rīcības plānu, rod atbildes uz šādiem jautājumiem:

- kāds ir mūsu mērķis (ko mēs vēlamies sasniegt, risinot izvēlēto problēmu)?
- kā mēs to sasniegsim (kādas aktivitātes plānotas)?
- kas to darīs?
- kas mums būs nepieciešams?
- kad mēs to darīsim?
- kā mēs parādīsim/izvērtēsim panāktās pārmaiņas, progresu?

Par saviem plāniem informē visus iestādes, sabiedrības locekļus un pašvaldību. Rīcības plānu publicē iestādes mājaslapā, ievieto Ekoskolas stendā.

PLĀNO DARBUS

Ja Vides novērtējumā konstatēts, ka Brīvdabas pedagoģijas ideju īstenošanai **trūkst zināšanu un pieredzes**, Rīcības plānā iekļauj semināru, kura vadīšanai uzaicina dabas izglītības speciālistu, piemēram, no Dabas izglītības centra² vai LU pasniedzēju, Brīvdabas izglītības ideju ieviesēju Latvijā Anitu Ieriķi.

Ja, veicot vides novērtējumu, tiek konstatēts, ka iestādes apkārtnē ir tik sakopta, ka **nav vietas dabiskiem procesiem** – zāle ir nopļauta, celiņi bruģēti vai asfaltēti (cietie segumi traucē gaisa un ūdens apmaiņu augsnē, samazina tās auglību) –, Rīcības plānā paredz, ko darīt, lai vairotu bioloģisko daudzveidību, piemēram:

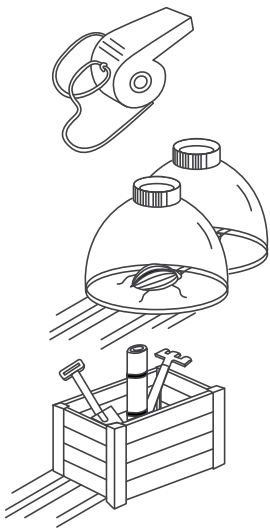
¹ Dabas izglītības centri ej.uz/dic-kontakti

- atstāt dažas teritorijas "nekoptas" un izpētīt, vai dabiska, nekopta teritorija uzlabo bioloģisko daudzveidību,
- izveidot jaunas dzīvesvietas: nolikt zemē baļķi – dzīvesvietu kukaiņiem, tārpiem, gliemežiem, uzsliet "kukaiņu viesnīcu", pagatavot putnu būrus un izvietot iestādes apkārtnē,
- pagatavot putnu dzirdinātavu/vannu. Ūdens putniem ir vajadzīgs dzeršanai un tīrības uzturēšanai,
- lai pievilinātu putnus, iestādīt viengadīgas puķes, kurām rudenī ir daudz sēklu, piemēram, saulespuķes,
- iestādīt vietējo sugu kokus,
- iekopt dārziņu un izmantot pašu vāktas vietējo šķirņu sēklas, lai veicinātu vietējo šķirņu izmantošanu un daudzveidību,
- iestādīt pļavas puķu pļavu.

Lūk, dažas labas idejas, lai iepriecinātu radības, kuras dabu sauc par savām mājām! (Resursi 11)

Ja vides novērtējumā konstatēts, ka **nav piemērotu mācību līdzekļu** mācībām dabā, plānojot paredz, ka vajadzēs:

- konkrētai darbībai paredzētus materiālus (papīra uzskates materiālus nāksies laminēt vai labāk izmantot dokumentu kabatiņas, lai nepieciešamības gadījumā var nomainīt, uzlabot materiālu),
- zemes aukstumu aizturošus paliktņus sēdēšanai,
- paliktņus papīra novietošanai un rakstīšanai, zīmēšanai u. c. darbiem. Paliktņus ar piespiedējmehānismu var nopirkt kancelejas preču veikalos, tos var izgatavot arī paši no bieza kartona vai plāna saplākšņa. Darba lapu piestiprināšanai var izmantot kņāģus vai gumijas,
- paplātes praktiska darba veikšanai,
- dabas izpētei vajadzēs balta auduma gabalus (balta krāsas pamats ir piemērots dabas objektu novietošanai un to izpētei) un poterus jeb trauciņus kukaiņu noķeršanai un novērošanai,
- svilpi, lai var sasaukt visus bērnus bez kliegšanas,
- antibakteriālu gēlu vai šķidrumu roku tīrīšanai,
- kastes, grozus u. tml. nepieciešamo lietu ievietošanai.

Ja vides novērtējumā konstatēts, ka iestādes **vide nav piemērota mācībām dabā**, plāno, kas un kur nepieciešams mācību īstenošanai dabā, – lai to, ko var darīt telpās, varētu darīt arī ārā, piemēram:

- ja nav nojumes, kur paslēpties no lietus, vēja un saules, tās būvi paredz Rīcības plānā,
- sēdēšanai var sarūpēt bluķišus.

Ja vides novērtējumā konstatēts, ka bērniem ir **maz iespēju iestādes apkārtnē rotaļāties**, plāno, kā pilnveidot un uzlabot vidi, piemēram:

- uzsliet namiņu, zaru būdu vai sagādāt dēļus, bluķišus, zarus, lai bērni paši var celt, būvēt vienkāršas mājiņas, slietņus slepenu apspriežu rīkošanai,
- sagādāt bluķišus, dēļišus, naglas, āmurus, skrūves, skrūvgriežus naglu sišanai, skrūvēšanai,
- uz mākslīgā seguma uzzīmēt "klasītes", uzzīmēt vai izritināt virves "čūsku" līdzsvara trenēšanai,
- pagatavot āra virtuves iekārtu, tajā ievietot bļodu izlietnes un sarūpēt dažāda izmēra traukus, lai var bērt, liet, mērīt,
- pagatavot līdzsvara svarus,
- saspraust zemē kāda krūma zarus, lai veidojas vigvams, kuru var apaudzēt ar pupām. Ja iestiprinās kārkla zarus, tie ar laiku iesakņosies un sazaļos,
- iekārtot aktīvās atpūtas zonu – šķēršļu joslu, virves, līdzsvara balņus un citas drošām fiziskām aktivitātēm piemērotas vietas.

Ja konstatēts, ka iestādes **teritorijā nav vietas āra aktivitātēm** vai vienkārši tāpat **gribas doties ārpus teritorijas pastaigā**, bērnus var iesaistīt apkārtnes pastaigu maršrutu novērtēšanā un veidošanā. Piemēram, dodoties pastaigās pa noteiktajiem maršrutiem, viņi skaita garāmbraucošas automašīnas, pēc tam skaitu pieraksta vai atzīmē diagrammā. Kad visi maršruti paveikti, salīdzina automašīnu skaitu visos maršrutos un atrod starp tiem videi un cilvēkiem visdraudzīgāko. Ja tuvumā ir pieejami dabas objekti, var izpētīt blakus esošas dabas vērtības un izstrādāt pastaigu maršrutus dabā.

Ja vides novērtējumā konstatēts, ka **nav paredzēta vieta bioloģisko atkritumu noglabāšanai**, Rīcības plānā paredz komposta kastes būvniecību.

Ja konstatē, ka **augus iestādes apkārtnē laista ar krāna ūdeni**, plāno, kā savākt lietus ūdeni, un Rīcības plānā paredz, piemēram, spaiņu iegādi un novietošanu zem notekām.

Rīcības plānā paredz, kā novērst Vides novērtējumā konstatētās nepilnības, kā izglītoties pašiem par Brīvdabas pedagoģiju, kā īstenot tās idejas, izglītojot bērnus un praktiski pilnveidojot iestādes vidi.

DAŽAS IDEJAS IZGLĪTĪBAS IESTĀDES VIDES PILNVEIDEI

1. Putnu dzirdinātava/vanna

Ja vēlas, lai putni ir bieži ciemiņi, atvēl vietu putnu dzirdinātavai/vannai.

Ātrs un pavisam vienkāršs veids tā īstenošanai ir nolikt zemē trauku, lai tas piepildās ar lietus ūdeni.

Tomēr, ja vēlas arī skaistu vides objektu, nāksies ieguldīt nedaudz vairāk resursu. Putnu dzirdinātavas/vannas radīšanai būs nepieciešams: cementa maisījums, auga lapa, krāsa, plastmasas plēve, trauks izejvielu ievietošanai, lāpsta izejvielu maisīšanai.

Vislabāk noderēs rabarbera vai diždadža lapa, tomēr var izmantot arī mazāku. No lapas tiks veidots dzirdinātavas pamats, tāpēc tai jābūt tik lielai, lai putniem būtu ērti uz tās nolaisties.

Sagatavo darba virsmu un uz tās uzber smiltis tā, lai tās noklātu apmēram par sešiem centimetriem lielāku laukumu nekā lapa un veidotu nelielu uzkalniņu, kas būs dzirdinātavas dziļums.

Lapu novieto uz smilšu kaudzītes ar apakšpusi uz augšu, lai dzīslējums būtu labi redzams. Pārliecinās, ka lapa labi piekļaujas smiltīm.

Traukā, kurā maisīs cementu, vispirms ielej ūdeni un pievieno krāsvielu. Kad ūdens un krāsa ir sajaukti, turpinot maisīt, pievieno cementu. Maisa līdz masa kļūst viendabīga.

Auga lapu noklāj ar sajaukto cementa maisījumu. Lai izspiestu starp lapu un smiltīm izveidojušos gaisa burbuļus, šo darbiņu sāk no tās centra virzienā uz malām. Centrā cementa maisījuma biezumam vajadzētu sasniegt apmēram trīs centimetrus, uz malām tam pakāpeniski paliekot plānākam – līdz viena centimetra biezumam.

Lapu pārklāj ar plēvi un atstāj cementu sacietēt. Šis process var aizņemt vairākas dienas. Kad cements pilnībā sacietējis, noņem plēvi un uzmanīgi apgriez lapu otrādi.

Ja cementa masas jaukšanas laikā tam krāsvielu nepievieno, tad dzirdinātavas krāsošanu var veikt pēc dažām dienām, izmantojot āra darbiem un cementa izstrādājumiem paredzētu krāsu.

Dzirdinātavai izvēlas putniem ērtu un drošu piekļuves vietu.

Attēls: <https://abc.lv/raksts/ka-uztaisit-originalu-putnu-dzirdinatavu>

Attēls: <http://praktiski.la.lv/gluzi-citadas-dobes>

2. Permakultūras spirālveida dobe

Lai to izveidotu, būs nepieciešama lāpsta un apkārtnē esoši materiāli.

Jēdziens "permakultūra" nāk no angļu valodas un nozīmē "pastāvīga kultūra". To mēdz dēvēt arī par ilgtspējīgu saimniekošanu, kuras ideja ir vairot bioloģisko daudzveidību, izmantojot apkārtnē esošus materiālus un zemes aizsargreakciju – tās vēlmi apsegties. Tas ir labs risinājums arī izglītības iestādēm, jo kuram gan patīk ravēt?

Spirālveida dobes galvenokārt izmanto garšaugu stādīšanai.

Dobei paredzēto vietu apmēram 2 m diametrā ieteicams noklāt ar kartonu. Uz tā spirāles veidā gluži kā gliemeža mājiņu krauj ķieģeļus, akmeņus, koka zarus u. c. Augstākā vieta dobes centrā atrodas apmēram 60 cm virs zemes, tādējādi virsma tiek palielināta uz augšu kā tornis.

Izveidoto spirāli apber ar augsni. Apakšā der mazāk auglīga augsne, piemēram, nesadalījies komposts. Virsējam slānim apmēram 20 cm biezumā ber melnzemi.

Spirālveida torņa sānu sienas nostiprina ar akmeņiem, kas gluži kā apkures krāsniņas uzglabā saules siltumu un vēlāk to dāsni dala augiem.

Spirāles zemākajā daļā, kur auglīgais slānis ir plāns, stāda mazprasīgākus augus, kam ir sekla sakņu sistēma.

Augi modīsies jau agrā pavasarī, jo spirālveida dobe labi uzsilst. Tomēr tai ir viens trūkums – sausums –, tāpēc dobi mulčē ar lapu koku zariem, lapām, salmiem vai nopļautu zāli.

3. Kukaiņu māja

Lai pagatavotu kukaiņu māju, būs nepieciešami blukīši, niedres, auklas niedru kūlīšu sasiešanai, ūdens, ģipsis, kurpju kaste, urbis u. c. materiāli atbilstoši iecerētās kukaiņu mājas plānam.

Kukaiņu mājas ir teju katrā izglītības iestādē. Dažkārt par celtniecības materiālu tiek izvēlēti ķieģeļi, čiekuri, zariņi, salmi, kartons, sūnas u. tml. Šādās mājās patvērumu lielākoties meklē skudras un zirnēji, bet ir, iespējams, ka tajā iemaldās arī citi garāmgājēji.

Entomologs, LU pasniedzējs Voldemārs Spuņģis, rosina, rūpējoties par bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu, būvēt kukaiņu mājas, jo daba mums dāsni dāvinājusi miljoniem sugu, bet diemžēl, izzūdot dabas līdzsvaram, daudzas no tām iet bojā. Apmēram 75% no kultūraugiem ir nepieciešama apputeksnēšana, vislabākie šī darba veicēji ir bites, tās meklē ne tikai nektāru, bet arī vāc ziedputekšņus un ir visefektīvākie apputeksnētāji.

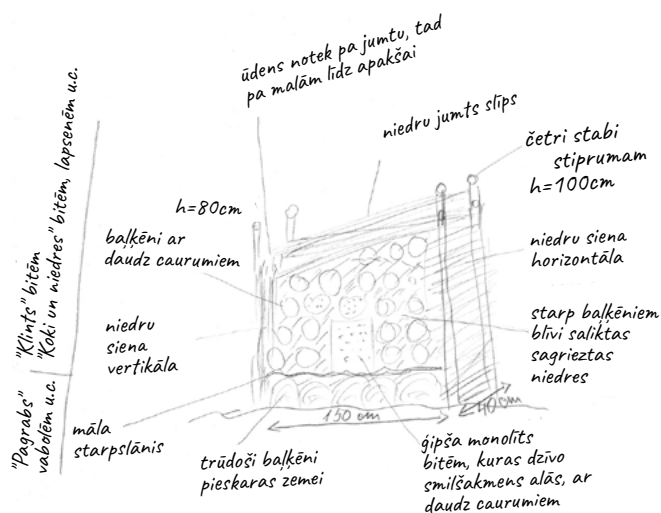
Mājas bites ir cilvēka pieradinātas un tām nepieciešams pagatavot stropus.

Savaļas bites ir vientuļnieki un dzīvo dabiskās vai pašu būvētās aliņās. Cilvēku apdzīvotajās teritorijās bitēm pietrūkst aliņu dzīvošanai un jaunu bišu audzēšanai.

Savaļas bišu mājvietas ir:

- no sagrieztām niedrēm darināti jumti, kas veido bitēm piemērotas "aliņas",
- upju piekrastes atsegumi, smilšakmeņu atsegumi – viegli drūpoši minerāli alu veidošanai,
- aliņas koksne, kuras veidojuši citi kukaiņi, piemēram, koksngrauži,
- sablietēta smilts/smilšmāla augsne, kur var izrakt aliņas.

Ir vērts šo pieredzi izmantot kukaiņu māju būvniecībā, un plānot un būvēt tā, lai tiktu apmierinātas visu bišu vajadzības. Koksne mītošām bitēm sagādā niedres un sasien kūlīšos, blukīšu galos iebuj aliņas. Smilšakmens bitēm ģipsi sajauc ar ūdeni, masu ielej kurpju kastē

Attēls no V.Spuņģa prezentācijas "Kukaiņu mājas"³

un, kad masa sacietējusi, ieurbj aliņas. No sagatavotajiem materiāliem ceļ kukaiņu māju. Darinot jumtu, plāno, lai mājā nav nedz sausuma, nedz plūdu un lietus ūdens pa jumtu var notecēt.

Šāda mājvieta būs gana laba arī vabolēm, zirnekļiem, mitrenēm, tūkstoškājiem un citiem radījumiem.

Kukaiņiem nav tik svarīgs mājas kopējais izmērs, tie var apdzīvot arī pavisam niecīgu telpu. Arī niedru kūlītis vai saurbts baļķītis var būt patstāvīga, īpaša dzīvotne bitēm.

4. Laikapstākļu novērošanas stacija

Vēja stiprumu salīdzina, vērojot mākoņu pārvietošanos, koku zaru locīšanos.

Vēja stipruma mērītājus var izgatavot paši.

Koka zarā iesien lentes, to plīvošana liecina par vēja stiprumu. Ja vēlas ne tikai redzēt, bet arī dzirdēt vēja stiprumu, laikapstākļu novērošanas stacijā pakarina diegos iesietus skārda traukus.

Konstatē, vai vējš ir stiprs, lēns, vai ir bezvējš. Novēroto datē ar pieņemtajiem apzīmējumiem un mēneša beigās saskaita, cik dienas, kāds vējš ir bijis.

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	Kopā
Bezvējš																																
Lēns vējš																																
Stiprs vējš																																

Lai novērotu mākoņu daudzumu, izvēlas trīs kritērijus un apzīmējumus: nav mākoņu – saulains ☀, daļa debess apmākusies – mākoņains ☁, visa debess apmākusies ☾. Mēneša beigās saskaita, cik kādu dienu bijis un cik apmākušos dienu arī lijis ☔ vai snidzis ❄.

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	Kopā
☀																																
☁																																
☾																																
☔																																
❄																																

³ Voldemāra Spunģa prezentācija ej.uz/v-spungis-ppt

Par *gaisa spiediena un laika apstākļu izmaiņām* var spriest pēc čiekura vērojuma, kas ir neliela dabas meteoroloģiskā stacija – barometrs –, jo tas sausumā atveras, bet mitrumā sakļaujas.

Attēls <https://blog.metservice.com/node/1018>

Lai uzzinātu *diennakts nokrišņu daudzumu*, no tukšas PET pudeles pagatavo nokrišņu savācēju: nogriež pudelei galu, apgriež un ieliek pudelē kā piltuvi. Uz nu jau apgrieztās pudeles atzīmē tilpumu. Pudelē smagumam ievieto akmentiņus. Ar šāda trauka palīdzību var izmērīt diennakts nokrišņu daudzumu – nolasa mērījumu un rezultātu dokumentē, lai veidojas diagramma. Vēlāk var izdarīt secinājumus par nokrišņu daudzumu, uzzināt mēneša visslāpājāko vai vissausāko dienu.

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	Kopā
200 ml																																
150 ml																																
100 ml																																
50 ml																																
0																																

Sniega segas biezuma noteikšanai pagatavo plāksni. To sagrafē apmēram 17 ailēs, lai četrus mēnešus katru nedēļu varētu mērīt sniega segas biezumu un izdarīt atzīmes. Pirmajā ailē pietīprina metra mēru vai skalu iezīmē. Plāksni noliek ārā, vietā, kur tā visu ziemu var stāvēt un ir iespējams ērti veikt pētījumus. Izdarot mērījumu atzīmes, veidosies grafiks.

EKOPADOMES UZDEVUMI, SASTĀDOT RĪCĪBAS PLĀNU:

1. iekļaut Rīcības plānā ar Brīvdabas pedagoģijas īstenošanu saistītas plānotās praktiskās un izglītojošās aktivitātes,
2. iekļaut prioritāras aktivitātes, kuru nepieciešamība konstatēta Vides novērtējuma secinājumos,
3. iekļaut Rīcības plānu iestādes Attīstības plānā, apliecinot nodomu nopietni darboties vides un ilgtspējīgas attīstības jomā,
4. apkopot pirmsskolēnu, skolotāju un citu ar izglītības iestādi saistītu cilvēku ieteikumus,
5. sadalīt pienākumus/lomas un uzdevumus aktivitāšu veiksmīgai īstenošanai,
6. izplānot pārraudzības un izvērtēšanas procesu.

4. solis – PĀRRAUDZĪBA UN IZVĒRTĒŠANA

MĒRĶIS – palīdzēt sekot izvirzītajiem mērķiem un izvērtēt Rīcības plāna īstenošanas procesu, lai laikus noskaidrotu iespējamās novirzes no iecerētā plāna un atbilstīgi rīkotos.

Kad Rīcības plāns sastādīts, to sāk īstenot. Regulāri seko līdzi, vai plānotās aktivitātes tiek īstenotas, vai ir sasniegti Rīcības plānā paredzētie rezultāti (skat. 3.solis – Rīcības plāns). Ekopadomes sēdēs pārrunā paveikto, arī plānoto, bet nepadarīto, to atzīmē Rīcības plānā pie Ekoskolas ziņojumu dēļa.

Rīcība ir bijusi efektīva, ja var novērot pozitīvas izmaiņas:

- salīdzinot bērnu uzvedību un attieksmi iepriekš un tagad,
- atkārtojot aptauju, kura veikta, uzsākot vides novērtējumu, un salīdzinot iegūto informāciju (skat. 2. solis – Vides novērtējums),
- dabā tiek pavadīts vairāk laika, nekā uzsākot īstenot Brīvdabas pedagogijas idejas,
- skolotāji paplašinājuši Brīvdabas pedagogijas pieredzi un to īsteno darbā ar bērniem,
- ir sabiedrības atbalsts mācībām dabā, par dabu,
- atkārtojot kartēšanu un iezīmējot kartē visas notikušās izmaiņas, realizējot Rīcības plānu, ir pilnveidota iestādes vide Brīvdabas pedagogijas ideju īstenošanai – ir izvietoti objekti, sagatavotas vietas mācībām dabā, ir palielinājies dzīvotņu skaits iestādes apkārtnē.

Laba doma!

1. Lai pārraudzības un izvērtēšanas procesā iesaistītu bērnus, var ieviest rotaļu elementus - apgalvojumu spēles.

1) Apgalvojumus izvēlas, lai novērtētu zināšanas, izpratni par konkrētu tēmu, piemēram: "Koki nav dzīvi", "Visi putni ziemā aizlido", "Visas ogas drīkst ēst".

Spēle "Pūces un Vārnas"

Spēles dalībnieki sadalās divās pēc skaita vienādās komandās – "Pūcēs" un "Vārnās". Komandas nostājas ar seju viena pret otru apmēram 0,5 m attālumā. Spēles vadītājs apmēram 5 m aiz katras komandas uzzīmē līniju mājai. Vadītājs saka apgalvojumu, un, ja tas ir pareizs, Pūces ķer Vārnas, cenšoties noķert, pirms tās sasniegušas savu māju. Ja apgalvojums ir nepareizs, Vārnas ķer Pūces. Noķertie pievienojas otrai komandai.

Spēle "Patiesība, meli"

Spēles laukumu sadala divās daļās – vienu daļu nosauc "Patiesība", otru – "Meli". Spēles vadītājs izsaka apgalvojumu, dalībnieki nostājas vienā vai otrā laukuma pusē. Pārrunā izveles un tās fiksē.

2) Apgalvojumus izvēlas, lai novērtētu, kā veicas ar Rīcības plānā izvirzīto mērķu īstenošanu, piemēram, ja Rīcības plānā bija paredzēts izveidot laikapstākļu novērošanas staciju, apgalvojums varētu būt: "Mēs izveidojām laikapstākļu novērošanas staciju, un es tajā darbojos".

Spēle "1, 2, 3"

Novieto ciparus 1, 2 un 3. Spēles vadītājs saka apgalvojumu, dalībnieki to noklausās, izvēlas atbilstošu līmeni un nostājas pie cipara:

- 1, ja nepiekrīt apgalvojumam,
- 2, ja daļēji piekrīt apgalvojumam,
- 3, ja piekrīt.

3) Spēlējot "1, 2, 3", **novērtē katra iesaisti Ekoskolas darbā**. Piemēram, "Stādījām pļavas puķu pļavu":

- es nepiedalījos – nostājas pie 1,
- es darīju, bet izdevās ne īpaši labi – nostājas pie 2,
- man izdevās – pie 3.

VARIANTS. Apgalvojumi, lai pārbaudītu zināšanas, izpratni vai padarītā novērtējumu un līdzdalību Rīcības plāna praktisko darbu īstenošanā, var būt uzrakstīti uz papīra lapām. Apgalvojumus izlasa, noliek uz virsmas, un bērns pie, viņaprāt, atbilstīgā līmeņa – uzrakstītā teksta –, noliek, piemēram, akmentiņu. Saskaita izvēles.

Līmeņu skaitu izvēlas atbilstīgi spēlētāju spējām, tad spēles nosaukums būs "1, 2, 3, 4, 5" vai "1, 2".

Iegūtā informācija noder, lai saprastu, vai visi iesaistītie zina, izprot plānotos mērķus, lai saprastu, kas un kā darāms turpmāk un, ja nepieciešams, veiktu izmaiņas Rīcības plānā.

2. Iesaistoties pārraudzības un izvērtēšanas procesā, bērni var veikt aptaujas.

Piemēram, aptauja "Jā, Nē". Papīra lapu sagrafē atbilstoši aptaujas dalībnieku skaitam un plānoto apgalvojumu skaitam. Apgalvojumi varētu būt: "Man patīk darboties laikstākļu novērošanas stacijā", "Man patīk novērot kukaiņus kukaiņu mājā". Katru izvēli atzīmē aptaujas anketā – iekrāso lodziņu – un konstatē, vai mērķis sasniegts – ir izveidota stacija un bērni tajā darbojas.

Apgalvojums/aptaujāto bērnu skaits																				
1. Man patīk darboties laikstākļu novērošanas stacijā																				
2. Man patīk novērot kukaiņus kukaiņu mājā																				

Veidojas diagramma un iegūtos datus var pārrunāt.

Spēles, aptaujas pēc kāda laika atkārto un pēc datu ieguves salīdzina informāciju.

Ja rezultāti nav tik iepriecinoši kā gaidīts, galvenais, nezaudēt drosmi – lielākām izmaiņām vajag vairāk laika!

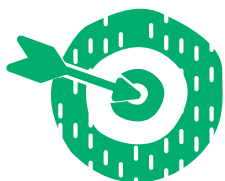

Rezultātus ievieto Ekoskolas informācijas stendā – pozitīvas izmaiņas iespējamās vien tad, ja visi ir informēti un iesaistīti. Atceras nosvinēt savus panākumus: ja plāni ir īstenoti, ir paveikts milzīgs darbs.

EKOPADOMES UZDEVUMI, VEICOT PĀRRAUDZĪBU UN IZVĒRTĒŠANU:

- 1) nodrošināt, ka Rīcības plāna izpildes novērtēšana ir nepārtraukta, un daļu no tās veic skolotāji kopā ar bērniem,
- 2) izvērtēt arī izpratnes, uzvedības un attieksmes maiņu,
- 3) izmantot dažādas metodes (anketēšanu, intervēšanu, diskusijas, novērošanu, datu uzskaitīšanu un salīdzināšanu, grafiku veidošanu u. tml.),
- 4) Ekopadomes sanāsmēs novērtēt progresu un analizēt savāktos datus, vienoties par izmaiņām, ja iepriekšējās darbības nav izrādījušās veiksmīgas,
- 5) nodrošināt, ka visi izglītības iestādē apzinās rīcības progresu, un ir iespēja novērtēt sasniegumus diskusiju un debašu veidā,
- 6) izmantot novērošanas datus un iegūto informāciju mācību saturā.

5. solis – SAIKNE AR MĀCĪBU SATURU

MĒRĶIS – Brīvdabas pedagoģijas ideju īstenošana, iekļaujot Ekoskolu programmas tēmas mācību saturā.

EKOSKOLU TĒMAS

VIDE UN
APKĀRTNE

VIDE UN
VESELĪGS
DZĪVESVEIDS

MEŽI

BIOLOĢISKĀ
DAUDZVEIDĪBA

ATKRITUMI

ENERĢIJA

ŪDENS

TRANSPORTS

PĀRTIKA

KLIMATA
PĀRMAIŅAS

Esot dabā, var mācīties par dabu. Un ne tikai. Mācoties dabā, var apgūt pamatprasmes visās mācību jomās. Tā ir iespēja mācību saturu sasaistīt ar Ekoskolu tēmām:

- 1) pielāgojot jau zināmu rotaļu un spēļu saturu, noteikumus,
- 2) jau iepazītos uzdevumus papildinot ar Ekoskolu programmas saturu,
- 3) aktivizējot nomināciju lietošanu, iekļaujot priekšmetus un aktivitātes saistībā ar mācību jomu un gada tēmu.

Jā, un, esot dabā, var darīt to pašu, ko telpās!

PIEMĒRS

1. VALODU MĀCĪBU JOMA

Bērni klausās pasakas un stāstus par atkritumu tematiku, piemēram, J.Baltvilka stāstu "Pudeles ceļojums".

Vēlāk paši bērni dalās savā atkritumu apsaimniekošanas pieredzē, stāsta radošus stāstus par kāda atkritumu veida, piemēram, konfekšu papīriņa ceļojumu.

Nosauc materiālus un raksturo tos.

Rada "joku stāstus" par to, kas notiktu, ja cilvēks materiālus izmantotu neatbilstīgi to īpašībām. Piemēram, Jānītis no rīta pamodās, jo viņam bija auksti, un kaut kas viņu nežēlīgi spieda. Izrādās viņa sega bija pagatavota no metāla, spilvens no plastmasas, mājas sienas no auduma, bet logi no koka. Vēl sliktāk bija, kad zēns cēlās no gultas un lika kājas uz grīdas. Tā bija izgatavota no papīra. Jānītis krita. Ilgi, ilgi. Un tad pamodās. Labi, ka tas bija tikai sapnis.

Bērni klausās latviešu tautas pasakas "Saule, sals un vējš", "Ziemeļis, vējš un viesulis", "Kāpēc koki nerunā".

Vēlāk bērni paši stāsta radošus stāstus. Piemēram, sadzīves tehnika "stāsta" par sevi: kā saimnieks to izmanto un kā tā rūpējas par saimnieku.

Bērni klausās stāstus, pasakas par sadzīvi, enerģijas veidiem, piemēram, "Pasaka par Papardes Fosila ceļojumu" (Avots 5, 21. lpp.), "Stāsts par Vendiju Burvi" (Avots 5, 22. lpp.). Bērni dalās savā un savas ģimenes enerģijas izmantošanas pieredzē.

Raksta atgādnes par resursu taupīgu izmantošanu, piemēram, "Izslēdz mani", "Aiztaisi mani".

Dalās savā un savas ģimenes energoresursu izmantošanas pieredzē.

Nosauc ūdens agregātvokļus, stāsta par ūdens apriti.

Nosauc ūdenstilpju veidus, meklē kartē, lasa un raksta nosaukumus.

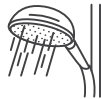
Bērni klausās A. Sakses pasaku "Kā zaķis brauca uz Rīgu pēc skābu kāpostu sēklām". Pārrunas par pārvietošanās veidiem, transporta līdzekļiem un drošu pārvietošanos.

Stāsta pieredzes stāstus, stāsta par saviem un ģimenes pārvietošanās ieradumiem.

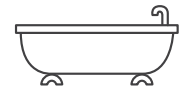

Aptauja. Apspriež attieksmi pret vēribām, resursu izmantošanu. Atbilstīgi izvēlētajam resursu veidam zīmē un/vai raksta aptaujas anketu. Bērni ar sagatavotām aptaujas anketām dodas cits pie cita, uzdod jautājumus ar mērķi iegūt pa vienam "parakstam" katrā laukumā par iepriekšējā dienā veikto darbību. Piemēram, "Tu vakar ēdi augļus un dārzeņus?", "Tu vakar spēlēji spēlītes datorā vai telefonā?".

Mazgājos dušā.

Mazgājos vannā.

Pārvietojos ar riteni, kājām.

Pārvietojos automašīnā.

Ēdu augļus, dārzeņus.

Ēdu saldumus.

Atpūtos un spēlēju spēles.

Atpūtos dabā.

Klausās stāstus, pasakas, teikas, tautasdziesmas, piemēram, latviešu tautas pasaku "Kā kokiem izgāja", M. Gūtmanes stāstu "Minkāns".

Dalās savā pieredzē par dabā piedzīvoto, dārza un savaļas velšu izmantošanu, darbiem dabas labā.

Spēlē spēles par videi draudzīgām izvēlēm. Spriež un darina teikumus. Bērni izvēlas dzīvās vai nedzīvās dabas objektu un "kļūst par to". Spēles sācējam ir kamols. Viņš tur kamola pavedienu (vislabāk aptīt ap pirkstu) un kamolu padod citam bērnam - "dzīvās vai nedzīvās dabas objek-

tam" –, minot savu saistību to. Piemēram, bērns "asaris" dod kamolu bērnam "ezeram", sakot: "Asaris dzīvo ezerā." Bērns "ezers" pavedienu satver, to tur un kamolu padod tālāk bērnam "vardei", jo varde dzīvo ezera krastā. Bērns "varde" satver diega pavedienu, to tur un kamolu nodod bērnam "stārķim", jo tas labprāt mīlojas ar vardēm. Tā, stāstot par dzīvās un nedzīvās dabas objektu savstarpējo saikni, bērni padod kamolu ar sevi saistītajai būtnei. Izveidojas stiprs diega režģis. Nosaucot dažādas ietekmes, pavedienu pakāpeniski no pirkstiem nolaiž – režģis izjūk. Piemēram, ezerā ieplūst netīrs ūdens. Bērns "ezers" atlaiž dzijas pavedienu, to atlaiž arī "asaris", jo viņa dzīvesvieta piesārņota. Pavedienu atlaiž arī "varde", pēc tam "stārķis". Dzīvās dabas režģis lēnām izjūk. Citas ietekmes: cilvēks nozāgē koku, nomet jogurta trauciņu, izspārda skudru pūzni, meitene noplūc puķi u. c.

Spēles dalībnieki nostājas aplī, vadītājs katram dod norādi, sakot: "Atnes man kaut ko ..." un nosauc atnesamā objekta īpašības. Piemēram, norāde vienam no bērniem: "Atnes man kaut ko baltu, pūkainu un apaļu." Kad katrs no dalībniekiem saņēmis savu norādi, visi dodas meklēt prasīto un atgriežas ar to. Dalībnieki atkal nostājas aplī, un katrs stāsta par guvumu, piemēram: "Es atnesu kaut ko baltu, pūkainu un apaļu." To pateicis, savu atradumu novieto zemē, lai visi redz. Novietošanai labi der balts pamats – paplāte, audums.

Darina aprakstošu stāstu/mīklu par vides objektu. Izvēlas iezi, augu, dzīvnieku vai citu dabas objektu un stāsta par to. Pārējiem ir jāuzmin, par ko ir stāsts.

Bērns no burtu maisiņa izņem burtu un dodas meklēt augu, kura nosaukums sākas ar norādīto burtu. Kad augs atrasts, pie tā nofotografējas un pastāsta, ko par to zina.

Gulbenes 1. pirmsskolas izglītības iestāde

Rada herbārijus, raksta augu nosaukumus un augu daļu nosaukumus.

Pēc A. Sakses pasakas "Kurpītes" noklausīšanās bērni sameklē puķes un sacer savas pasakas vai teikas par to, kā tās ieguva vārdus. Skolotājs iesāk teiku/pasaku, piemēram, par pienu: "Reiz dzīvoja meitene, viņa nesa pienu" vai gaiļbiksīti: "Reiz dzīvoja gailis, viņš bija varens un lielīgs". Bērns stāstījumu pabeidz, izmantojot teikumu: "Kopš tā laika šo puķi sauc par ...".

Vingrinās darināt saliekteņus. Darina jau esošus, piemēram, puķu nosaukumus – gaiļbiksīte, kaķpēdiņa. Vingrinās darināt savus saliekteņus – nosauc apkārtnē esošus divus objektus, piemēram, akmens+zāle, un apvieno vienā vārdā. Iesaista iztēli un stāsta par to, kas tas ir, ko tas dara utt.

Piedalās, klausās, izsaka viedokli pēc Kamishibai teātra izrādes "Terra ir slima" noskatīšanās. (Resursi 6)

Nosauc augļus, dārzeņus, ogas, sēnes, pārtikas produktus.

Uz pārtikas produktu iepakojumiem lasa produktu sastāvdaļas, piemēram, meklē palmu eļļas klātbūtni, produkta izcelsmi. Rada videi un veselībai draudzīgu produktu bukletu.

Bērni klausās latviešu tautas pasaku "Mājas pele un lauku pele". Izsaka spriedumus par abu peļu ēšanas paradumiem.

IESKATIES!

Piemērus visās pārējās mācību jomās atradīsiet šajā pielikumā ej.uz/jomu-piemeri

Mācoties dabā, bērni apgūst pamatprasmes visās mācību jomās un vērtībās balstītus ieradumus, tikumus un caurviju prasmes. Tajā pašā laikā īsteno Ekoskolu programmas tēmas.

PLĀNOŠANAS PIEMĒRS

"Sēklu sējēji"

Ziņa bērnam

Ap tevi ir daudz dažādu augu, tie vairojas ar sēklām un aug. Lai izsētos, augu sēklām ir daudz palīgu. Mājās, dārzā to dara cilvēki. Savajā to dažādos veidos veic pati daba. Lai no sēklām izaugtu augi, tām nepieciešami labvēlīgi apstākļi.

Sasniedzamie rezultāti

Darbojoties iepazīst savvaļas augu daudzveidību, uzzina sēklu izsēšanās veidus, izsaka spriedumus, secinājumus un zina, kā nodrošināt augšanai labvēlīgus apstākļus.

Caurviju prasmes

Kritiskā domāšana un problēmrisināšana: formulē vienkāršas sakarības, nosaka notikumu cēloņus un sekas.

Jaunrade un uzņēmējspēja: izdomā vairākas risinājuma iespējas ierastu darbību veikšanai.

Pašvadīta mācīšanās: paveic darbību līdz galam, plāno darbību, lai īstenotu ieceri.

Tikumi

Centība: darbības veic rūpīgi un mērķtiecīgi.

Tolerance: vienojas un piekrīt rīkoties saskaņā ar piedāvāto rīcības veidu.

Mācību jomas

Valodu mācību joma: saklausa stāstījuma saturu; izsaka domu, balstoties uz savu pieredzi; raksta vārdus.

Sociālā un pilsoniskā mācību joma: novērtē paša izvēlētu un patstāvīgi veiktu darbību, prognozē rīcības sekas, ievēro drošības noteikumus.

Kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību joma: ejot rotaļā ar dziedāšanu, izspēlē sižetu.

Dabaszinātņu mācību joma: zina, ka dzīvas dabas īpašības ir vairošanās un augšana; zina, ka augi vairojas ar sēklām, savvaļas augus sēj daba, sēklu dīgšanai nepieciešami labvēlīgi apstākļi.

Matemātikas mācību joma: lokot papīra lapu, sadala to vienādās daļās.

Tehnoloģiju mācību joma: stāsta par sava darba iecerī, plāno tās īstenošanas soļus, izvēlas nepieciešamos materiālus un īsteno iecerī.

Veselības un fiziskās aktivitātes mācību joma: iesaistās nodarbībās ārā un apgūst veselīga dzīvesveida ieradumus.

Īsteno Ekoskolu programmas tēmas: "Meži", "Bioloģiskā daudzveidība", "Skolas vide un apkārtnē", "Vide un veselīgs dzīvesveids", "Atkritumi".

Rotaļnodarbības apraksts:

Rotaļa ar dziedāšanu "Parād', mazais balodīti".

Pārrunas par to, kas dārzā sēj magones sēklas, kas notiek ar magoni, kur var dabūt sēklas. Rezultātā bērniem būtu jāsecina, ka sēklas briedina pats augs, un mājā, dārzā un tīrumā sēklas sēj cilvēki.

Pārrunas, kas sēklas sēj dabā – pļavā, mežā, parkā.

Bērni klausās J. Baltvilka stāstus "Ūdeņiem līdzī", "Ceļojums ar pārsēšanos".

Pārrunas par dzirdēto, lai bērni secinātu, ka savvaļas augus palīdz izsēt pati daba.

Lēmums – doties meklēt, kas un kā sēj sēklas savajā, savākt tās, lai izveidotu sēklu sējēju katalogu un lai iesētu un pētītu augšanai nepieciešamos apstākļus, kas un kā aug.

Pirms dodas dabā meklē sējējus un savāc sēklas, veic pārrunas par drošu rīcību un līdzī nēmajiem priekšmetiem: sietiņš ūdenī nokļuvušo sēklu savākšanai, groziņš savāktu sēklu ievietošanai, no zeķes pagatavots dzīvnieciņš.

Groziņus no papīra konstruē pēc dotā parauga.

Sēklas sēj dzīvnieki. Reizēm zeķes kļūst vientuļas. Šādai zeķei pielīmē acis, ausis. Uzvelk kājā, un nu vientuļnieci ir sācies otrs mūžs – tā kļuvusi par zaķi, lāci, suni vai kaķi. Visi "dzīvnieki" dodas pastaigā pa pļaviņu. Viņu kažokos ieķeras daudz sēklu.

Sēklas sēj ūdens. Paņem sietiņu, dodas uz ūdenstilpi un savāc sēklas no ūdens virsmas.

Sēklas sēj vējš. Pūš pieneņu pūkas un savāc sēklas.

Sēklas sēj kritiens. Atrod augus, kuru sēklas paslēpušās pogaļās, tās pakratot, sēklas izkrīt.

Sēklas sēj sprādziens. Atrod augus, kuru sēklas paslēpušās pākstī. To saspiežot, sēklas izsprāgst.

Kad sēklas savāktas, tās pārcilā, atceras sējējus un saskaita, cik to ir. Pirms sējēju pielīmēšanas pie papīra lapas, to nosaukumu un virsraksta rakstīšanas, plāno, cik vienādās daļās būs jāsaloka papīra lapa. Katram sējējam paredz pa vienai daļai un vienu daļu atvēl virsrakstam.

Kad tas izplānots, vienā no daļām raksta virsrakstu "Sēklu sējēji". Pārējās raksta pa sējēja nosaukumam katrā un pielīmē atbilstošas sēklas.

Sagādā trauku, augsni, iesēj nepielīmētās sēklas, nodrošina tām labvēlīgus apstākļus augšanai un gaida, kas izaugs.

IESKATIES!

Vairāk plānošanas piemēru atradīsiet šajā pielikumā ej.uz/planosanas-piemeri

Metodiskajā materiālā un pielikumos ierosmes sniegšanai ir tikai neliela daļa no tā, ko var darīt dabā. Piekopjot šīs aktivitātes, apgūst vērtībās balstītus ieradumus un tikumus, pamatprasmes mācību jomās un vispārīgās prasmes, un tajā pašā laikā īsteno Ekoskolu programmas tēmas.

Ekopadomes uzdevumi, veicinot saikni ar mācību saturu:

- 1) iekļaut Ekoskolu programmas tēmas mācību saturā dažādās mācību jomās un vecumu posmos,
- 2) izvērtēt izglītības iestādes apkārtni un tās pielietošanas iespējas mācību procesā,
- 3) izstrādāt priekšlikumus par tēmām/virzieniem, ko varētu iekļaut mācību saturā un apgūt ārpus iestādes telpām,
- 4) izmantot apkārtējo vidi mācību procesā.

6. solis – SKOLAS UN SABIEDRĪBAS IESAISTĪŠANA

MĒRĶIS - iesaistīt visus izglītības iestādes bērnus un darbiniekus un veicināt sadarbību ar sabiedrības pārstāvjiem, informējot, izglītojot un iesaistot savās aktivitātēs, lai padziļinātu izpratni par vides aizsardzību, Brīvdabas pedagogiju, tās īstenošanu iestādē un panāktu praktiskus risinājumus iestādē un plašākā sabiedrībā.

Ir svarīgi pēc iespējas plašāk informēt visus ar izglītības iestādi saistītos cilvēkus un sabiedrību par plānoto un paveikto. Lai informētu, izmanto Ekoskolas ziņojumu dēli, iestādes mājaslapu vai sociālos profilus, sadarbojas ar vietējiem medijiem.

Labā doma!

Izglītojas, aicinot pie sevis speciālistus vides izglītības jomā un speciālistus, kuri var sniegt praktiskus padomus.

Brīvdabas pedagoģijas
kursus privātajā pamatskolā
ZAIĻĀ SKOLA vada LU
pasniedzēja Anita Ieriķe

Gulbenes 1. pirmsskolas
izglītības iestāde

Dalās pieredzē ar citām izglītības iestādēm. Piemēram, Gulbenes 1. pirmsskolas izglītības iestāde organizēja Ekopirmsskolu draudzības pasākumu ar Alūksnes pirmsskolas izglītības iestādi "Sprīdītis" un Stāžu pirmsskolas izglītības iestādi.

Dodas sabiedrībā un demonstrē, stāsta par paveikto un par savām idejām. Gulbenes 1. pirmsskolas izglītības bērni un skolotāja devās Putnu dienas gājienā.

Iestudē lugas, sniedz koncertus, rada mākslas darbus un iekārto izstādes, kas pievērš uzmanību Brīvdabas pedagoģijas idejām, rosina iepazīt un aizsargāt dabu. Pasākumus plāno jau laicīgi, iekļaujot Ekoskolu aktivitātes iestādes pasākumu plānā. Piemēram, pavasarī ģimenes dienas pasākumā var izspēlēt M. Stārastes pasaku "Kas notiek Dižmežā".

Izrādē iekļauj mācību gada laikā paveikto, tā atsaucot atmiņā padarīto un informējot citus.

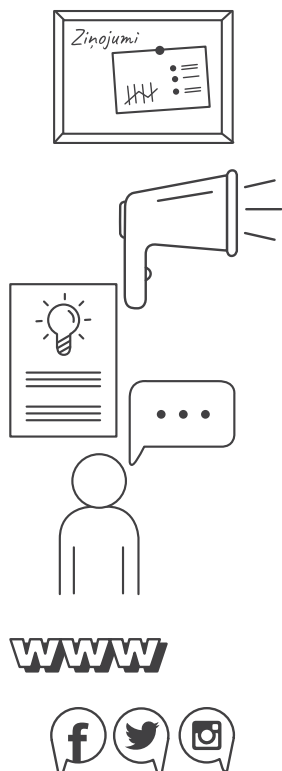
Pēc zilo vizbuliņu iepazīšanas, Vilces pamatskolas bērni atraktīvi savu veikumu demonstrēja citiem, tostarp vecākiem.

Vilces pamatskola

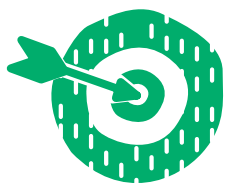
Izglīto sabiedrību par Brīvdabas pedagoģiju, organizē publiskas diskusijas, darbnīcas, akcijas un kampaņas.

Ekopadomes uzdevumi, iesaistot izglītības iestādes bērnus, personālu un sabiedrību:

- 1) atspoguļot informāciju par Ekoskolas pasākumiem uz ziņojumu dēļa un vēlams arī ārpus izglītības iestādes,
- 2) izvietot Ekoskolas pasākumu aprakstus vietējai sabiedrībai pieejamā vietā (bibliotēkā, pašvaldībā vai citur),
- 3) veicināt Ekoskolas pasākumu kļūšanu par neatņemamu iestādes pasākumu daļu un visas iestādes bērnu un darbinieku iesaisti tajos,
- 4) veicināt plašākas sabiedrības/vietējo iedzīvotāju iesaistišanos Ekoskolas aktivitātēs – izglītot un iesaistīt praktiskās vides aizsardzības aktivitātēs,
- 5) veicināt sadarbību ar pašvaldības darbiniekiem, uzņēmējiem, vides izglītības un vides aizsardzības organizāciju pārstāvjiem u. tml.,
- 6) izstrādāt un iesniegt priekšlikumus vietējai pašvaldībai,
- 7) izvēlēties Ekopadomē par komunikāciju atbildīgos cilvēkus,
- 8) veicināt ar Ekoskolas darbu saistītās informācijas atspoguļošanu masu informācijas līdzekļos,
- 9) ievietot sīkāku informāciju par Ekoskolas aktivitātēm iestādes sociālajos tīklos, tīmekļa vietnē, vislabāk – izveidojot atsevišķu Ekoskolas sadaļu, kurā apskatāma pamatinformācija, dokumenti un aktualitātes,
- 10) nodrošināt informācijas apmaiņu ar citām Ekoskolām.

7. solis – VIDES KODEKSS

MĒRĶIS - palīdzēt apkopot iniciatīvas/apņemšanās, ko izglītības iestāde gatavojas veikt situācijas uzlabošanai Brīvdabas pedagoģijas ideju īstenošanā un kas akcentē ieguldījumu, kas nepieciešams no katra Ekoskolas dzīvē iesaistītā cilvēka.

Vides kodekss ir labskanīga, viegli uztverama, īsi noformulēta izglītības iestādes gatavība rīkoties vides labā. Tā pamatideja ir vērtības balstītu ieradumu un tikumu veicināšana, ko iekļauj kodeksa saturā.

Vides kodekss var būt dziesma, tas var būt dzejolis (protams, atbilstīgs izvēlētajai tēmai). Svarīgi, lai tas ietver konkrētas un visiem, it īpaši bērniem saprotamas rīcības. Piemēram, par sevi, savu rīcību, kas palīdz iepazīt un aizsargāt dabu.

Vides kodekss var būt kā uzsaukums. Tekstu papildina attēli.

Rīgas 69. vidusskolas
Vides kodekss
(Atkritumu tēma)

Pirms kodeksa izstrādes rosina sarunas, diskusijas par personiskām un sabiedrības kopējām vērtībām un runā par mācībām dabā, par dabu un gada tēmu.

Kodeksa izveidē iesaista maksimāli daudz bērnu, skolotāju, pirmsskolas darbinieku.

Vides kodeksu izvieto pie Ekoskolas ziņojumu dēļa un katrā grupā, lai atgādinātu par apņemšanos rīkoties vides labā. Vides kodeksu aktualizē arī mācību gada laikā, piemēram, rīta aplī, pasākumu un nodarbību laikā.

EKOPADOMES UZDEVUMI, RADOT VIDES KODEKSU:

- 1) iekļaut Ekoskolas pamatvērtības un iniciatīvas, kuras plāno veikt Brīvdabas pedagoģijas ideju īstenošanā,
- 2) nodrošināt iespēju visiem bērniem un darbiniekiem izteikt priekšlikumus par Vides kodeksa saturu,
- 3) nodrošināt visu priekšlikumu apkopošanu un nodošanu visu bērnu un darbinieku apspriešanai un apstiprināšanai,
- 4) nodrošināt, ka Vides kodekss ir izvietots uz Ekoskolas ziņojumu dēļa, vēlams arī ārpus iestādes, kā arī visās grupās un ja iespējams, arī iestādes mājas lapā,
- 5) nodrošināt, ka par Vides kodeksu tiek atgādināts mācība gada laikā un sekots līdzi tajā iekļauto pamatvērtību ievērošanai,
- 6) nodrošināt, ka Vides kodekss ir atbilstošs esošai situācijai.

NOBEIGUMS

*"Bet mēs vēl neesam zaudējuši cerību, – Turpināja Zaļā Vārna. –
Ir taču zināms, ka likstas ir ārstējamas."*

(Vīks, "Sarežģītais Zvirbulēns")

Mācoties dabā, apgūst 2018. gada 21. novembra Ministru kabineta noteikumos Nr. 716 par valsts pirmskolas izglītības vadlīnijām un pirmskolas izglītības programmu paraugiem izvirzītos pratību pamatus, kas ietver vērtības un tikumus, caurviņu prasmes un zināšanas, izpratni un pamatprasmes.

Mācoties dabā, par dabu un dabai, bērni mācās par realitāti realitātē, tas nozīmē – par dabu dabā, par sabiedrību sabiedrībā.

Tā ir iespēja apgūt apkārtējo pasauli detaļās un veselumā, vienlaikus veidojot priekšstatu par savu vietu apkārtējā vidē.

Dabu bērni izzina ar sajūtām, tiešā veidā sajūtot un izdzīvojot atklāsmes brīnumu. Bērība ir vislabākais laiks, lai veicinātu prasmi saskatīt un izjust dabas skaistumu, saistīt to ar piederības izjūtu un mīlestību pret noteiktu vidi. Mācībās dabā ir iespēja izmantot visas maņas, gūt personīgu, nepastarpinātu pieredzi un likt to lietā.

Dabas teritorijas kā resursa izmantošana izglītības procesā veicina bērnu interesi par dabas zinātnēm.

Un ne tikai. Mācoties dabā, par dabu un dabai, balstoties savā pieredzē, bērns, kļūst atbildīgs par to, kas notiek ar viņu, ar sabiedrību un dabu.

RESURSI

Kā izglītības iestādes apkārtni padarīt dabiskāku

1. Informācija par dabas izglītības centriem

https://www.daba.gov.lv/public/lat/vides_izglitiba/dabas_izglitibas_centri/

2. Informācija par permakultūru

<http://www.permakultura.lv/>

3. Informācija par dabas vides iekārtošanu

ej.uz/biopiemers1, ej.uz/biopiemers2, ej.uz/biopiemers3

4. Informācija kartēšanai

www.kadastrs.lv un <https://lielasaugumedibas.wordpress.com/2018/04/18/pavasaris-2018-dabasdati-un-dzivotnu-kartesana/>

5. www.videsskola.lv.

6. Materiāli no pirmsskolu semināra par kompetenču pieeju un Ekoskolu programmu

<https://ekoskolam.wordpress.com/2018/06/21/>

materiali-no-pirmsskolu-seminara-par-kompetencu-pieeju-un-ekoskolu-programmu/

7. Projekta "Lielās augu medības" materiāli

<https://lielasaugumedibas.wordpress.com/>

8. Vides izglītības fonda mājas lapa

<http://www.videsfonds.lv/lv/>

8.1. Ekoskolu metodiskais materiāls pirmsskolai

<http://www.videsfonds.lv/documents/ekoskolu-metodiskais-materi-ls-pii.pdf>

8.2. Ekoskolu metodiskais materiāls "Skolas vide un apkārtnē"

<http://www.videsfonds.lv/documents/metodiskais-materi-ls-skolas-vide-un-apk-rtne.pdf>

8.3. Ekoskolu metodiskais materiāls "Bioloģiskā daudzveidība"

<http://www.videsfonds.lv/documents/metodiskais-materi-ls-biolo-isk-daudzveid-ba.pdf>

9. Informācija par bioloģisko daudzveidību

<https://biodaudzveidibaekoskolam.wordpress.com/>

10. dabasdati.lv

11. Idejas, lai iepriecinātu radības, kuras dabu sauc par savām mājām:

11.1. ej.uz/bio-daudz-veicinasana,

11.2. ej.uz/bio-daudz-veicinasana2.

IZMANTOTIE AVOTI

- 1.** Dālgrēns, L.Ū., Ščerpanskis, A., Brīvdabas pedagoģija. Mācīšanās no grāmatām un sensorā pieredze. Valmieru tipogrāfija LAPA, 2007.
- 2.** Kalniņa D., Dārzs kā mācību vide un līdzeklis. ZVAIGZNE ABC
- 3.** Bendix M. and Gretoft H., Let them go! – A Guide for Outdoor Schools. Pieejams internetā: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:700669/FULLTEXT01.pdf>
- 4.** Ekoskolas – skolas vide un apkārtnē. Pieejams internetā: <http://www.videsfonds.lv/documents/metodiskais-materi-Is-skolas-vide-un-apk-rtne.pdf>
- 5.** Ekoskolu metodiskais materiāls pirmsskolai. Pieejams internetā: <http://www.videsfonds.lv/documents/ekoskolu-metodiskais-materi-Is-pii.pdf>
- 6.** Ministru kabineta noteikumi Nr.716 "Noteikumi par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām un pirmsskolas izglītību programmu paraugiem"
- 7.** Neill J. T. , Enhancing Life Effectiveness: the Impacts of Outdoor Education Programms. Pieejams internetā: <https://researchdirect.westernsydney.edu.au/islandora/object/uws%3A6441/datastream/PDF/view>
- 8.** Oliņa Z., Mācīšanās lietpratībai. Kompetence kā komplekss skolēna mācīšanās rezultāts. Pieejams internetā: https://www.siic.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/siic/Kolektiva_monografija/1-nodala-Macisanas_Lietpratibai.pdf
- 9.** Ekoskolu metodiskais materiāls Szczepanski A, Nicol R., Outdoor Education. Pieejams internetā: http://www.docs.hss.ed.ac.uk/education/outdoored/oe_authentic_learning.pdf
- 10.** Vides vēstis. Pieejams internetā: http://www.videsvestis.lv/wp-content/uploads/2016/11/WV_2014_149.pdf

